

Horváth Friderika

TERRA SIGILLATA-MAGÁNGYŰJTEMÉNY SÁRVÁR ÉS
KÖRNYÉKÉRŐL*Előzmények*

Az alábbi gyűjtemény Béky Albert tulajdonában van, aki Gabler Dénesnek feldolgozás céljából átadta a darabokat, mindkettőjüknek köszönettel tartozom, hogy az anyagot közlés céljából rendelkezésemre bocsátották. A reliefes sigillaták rajzai Dukay Bernadette munkái, melyet ezúton köszönök meg neki.

A terra sigillata anyag értékelése

A leletanyag értékelését jelentősen megnehezíti, és szinte lehetetlenné teszi az a körülmény, hogy a töredékek lelőköörülményei pontosabb megjelölés nélküliek. A darabok több éves gyűjtőtevékenységnek köszönhetők, részben szántás utáni „terepjárásból”,

részben amatőr gyűjtők közti cseréből származhatnak. A lelőhely megnevezésekor feltételesem használtam a „Sárvár és környéke” megjelölést, a többségük ténylegesen innen származhat – részben a Gabler Dénes által több év óta kutatott útállomás környékéről –, néhány darabnál azonban távolabbi lelőhely is elképzelhető. A fenti gyűjtemény semmiképpen sem értékelhető zárt leletanyagként, ezért településtörténeti következtetések levonására sem alkalmas, a töredékek csak önmagukban értelmezhetők.

Az 563 darab a maximális egyedszámot jelöli, közülük néhány töredék még biztosan összetartozik, eredetük bizonytalansága miatt azonban külön-külön tüntettem fel ezeket.

1. táblázat: A Sárvár környékén gyűjtött terra sigillaták formaspektruma az egyes műhelyek szerinti megoszlásban

Forma/Műhely	Észak-Itália	Dél-Gallia	Dél-Gallia/ Közép-Gallia	Közép-Gallia	Közép-és Kelet-Gallia/ Rhein-zabern	Rhein-zabern	Rhein-zabern/ Western-dorf	Western-dorf	Western-dorf/ Pfaffen-hofen	Pfaffen-hofen	Összesen
Consp. 20	5										5
Consp. 43/44	2										2
Consp. 44	1										1
Consp. 34	2										2
Drag. 35		4									4
Drag. 35/36		4		1							5
Drag. 15/17		1									1
Drag. 18		16	6	3							25
Drag. 18/31		1		58		50	5	1	1		116
Drag. 31						1		1			2
Drag. 32				1		10	2				13
Lud Tb						3					3
Drag. 27	6										6
Drag. 27/33	1										1
Drag. 33	1			17	1	16	2			1	38
Drag. 42	1										1
Drag. 18/33				1							1
Drag. 38						1					1
Drag. 37		59	3	127	2	65	3	1			260
?	1	11		17		41	3		1	1	74
Összesen	11	105	9	225	2	187	15	3	2	2	563

A gyűjtemény nagy száma, gazdag forma- és motívumkincse – a jelzett problémák ellenére is – méltóvá teszi, hogy bemutatásra kerüljön.

Az anyagban 260 töredék sorolható a reliefes áruhoz, melyek közül 163 töredék hordoz magán tényleges díszítést, a továbbiak alj-, illetve peremtöredékek, a fennmaradó 303 db pedig a díszítetlen csészék, tálak és tányérok töredékei között oszlik meg.

Reliefes áru

DÉL-GALLIA

A reliefes terra sigillaták legkorábbi darabjai Domitianus korától jelennek meg a gyűjteményben, melyek a dél-galliai műhelykör, La Graufesenque és Banassac műhelyeiből származnak. Az utóbbi, elődjénél némileg tovább, egészen a Kr.u. 2. század 40-es éveieiig szállította gyártmányait Pannoniába. Működési periódusát illetően időnként eltérő vélemények jelennek meg a kutatásban, a Hadrianus kori keltezés mellett szóló érveket legutóbb Gabler D. tekintette át (GABLER 1997, 48–49). Az időben korábbinak tartott Drag. 29 formához való tartozás egyik töredék esetében sem mutatható ki teljes bizonyossággal, az ennél későbbi, Drag. 37-es töredékek viszont gyakoriak a töredékek között. A darabok lelőhelye(i) a Borostyán úthoz viszonylag közel fekszik, melynek körzetében – pannoniai viszonylatban – a dél-galliai műhelykör a Drag. 29 formájú edényeivel először hódított teret magának (GABLER 1975, 150., illetve 27. jegyzet). Ebből adódóan némileg szembevetendő, hogy a fenti anyagban mindössze elenyésző azon darabok száma, melyeknél esetleg a Drag. 29-es formáról van szó, néhány 37-es sigillatánál azonban felmerül a korai keltezés lehetősége (Vespasianus-kora Domitianus-i időszak). A Sárvár-Végh malom menti útállomás ásatásaiból ismertek a korai, Drag. 29 edények, itt is azonban a gyűjtemény anyagához hasonlóan, nagyobb számban fordulnak elő a Domitianus kori Drag. 37 tálak. Banassac, a vizsgált anyaghoz hasonlóan, az ásatási anyagban is egy-két példánnyal jelenik meg (GABLER 1991, 73). Szignált darabok nem ismertek. Az anyag nagyobb részét – az erős töredékesség miatt – nehéz konkrétan megnevezhető fazekashoz kötni, legtöbb esetben csak egy-egy motívumot tudunk beazonosítani. A mesterhez köthető motívumok alapján a következő fazekasok termékei találhatók meg az anyagban:

<i>Fazekas:</i>	<i>Tevékenységeinek ideje (MEES 1995):</i>
Martialis ? (Gabler: Of. Coeli,	55–75 (GABLER 1991: Vespasianus kori)

Virtus, Of. Rufini)	
(GABLER 1991, Abb. 37, 3)	
Methillus ?	60–80
Germanus III	75–100 (110)
Crucuro	75–90
M. Crestio	80–110
Biragillus	90–120
Mercato (Memoris, Of SECVND)	90–120
(GABLER 1997, 47–48)	
Titus Iulius Aplastus	90–120
Natalis	120–140
Germanus V/VI, Germani f. ser.	130–150

A fenti összeállításból látható, hogy a reliefes dél-galliai sigillaták iránti kereslet az általános pannoniai tendenciáknak megfelelően (GABLER 1982, 50–52), Domitianus uralkodásának kezdetén növekedett meg, közkedvelté az ő és Traianus uralkodásának időszakájában váltak.

Ez a megállapítás egybeesik Gabler Dénesnek az ásatási anyag alapján alkotott véleményével is, mennyiségi viszonylatban azonban annyiban eltér attól, hogy a fenti anyagon belül a dél-galliai áru a reliefes termékeknek kevesebb, mint egy negyedét alkotja, míg az útállomás anyagában a dél-galliai termékek abszolút többsége figyelhető meg (GABLER 1991, 73; GABLER 1997, 47).

A 7. kép 1. töredéke a reliefmezőt lezáró fríz alapján Biragillushoz köthető, melyet a mester A. Mees összeállítása alapján még a La Graufesenque-i műhelyében használt (MEES 1995, 71–72). Germanus tájjaival mindkét műhelyből találkozhatunk, La Graufesenque esetében Germanus III (6. kép 21.), Banassacból pedig Germanus V/VI (Germani f. ser.) (7. kép 13–15, 17) motívumai ismerhetők fel jellegzetes tojásfüzérük alapján (Hofmann A) (GABLER 1997, 48). Mellettük jelentős szerepet játszik gyártmányaival Natalis is (6. kép 1, 11, 23), aki reliefes termékei számára Pannonia szerte piacra lelt (GABLER 1974, 51; GABLER 1975, 151).

KÖZÉP-GALLIA

<i>Mesterek:</i>	<i>(darabszám)</i>
ALBUCIUS	(2)
ALBUCIUS, ADVOCISUS	(1)
ALBUCIUS, PATERNUS,	
CENSORINUS, LAXTUCISSA	(1)
ARCANUS	(1)
ATTIANUS, CINNAMUS,	
CRICIRO	(1)
AVITUS, DOCILIS	(1)
BIRRANTUS?	(1)
CASURIUS	(1)

CENSORINUS, IUSTUS, DOECCUS,	
PATERNUS, ADVOCISUS	(1)
CENSORINUS, PATERNUS,	
QUINTILIANUS	(1)
CENSORINUS?	(1)
CINNAMUS	(24)
CINNAMUS, DOECCUS	(2)
CINNAMUS, DOECCUS, BUTRIO	(1)
CINNAMUS, PAULLUS	(1)
CINNAMUS, QUINTILIANUS,	
IULLICUS	(1)
CRICIRO	(2)
DIVIXTUS	(1)
DOCILIS	(1)
DOECCUS	(3)
ADVOCISUS?	(1)
IUSTUS	(1)
LAXTUCISSA	(2)
LAXTUCISSA, PATERNUS	(1)
MERCATOR	(1)
PATERNUS	(5)
PUGNUS	(2)
QUINTILIANUS	(3)
Small S potter?	(1)

A magángyűjtemény legnagyobb hányadát a közép-galliai Lezoux-i műhely edényei alkotják (49,6%), és ahogy fentebb már utaltam rá, ebből a szempontból alapvetően különbözik az útállomás ásatási anyagának összetételétől (GABLER 1991, 73; GABLER 1997, 49). A töredékek többségét nehéz a fellelhető motívumkincs alapján konkrét mesterhez kötni – hiányoznak ugyanis azok a jegyek, melyek lehetővé tennék, hogy az esetlegesen együtt dolgozó vagy egymás motívumaiból merítő műhelykörökön belül az adott formatál készítőjét pontosan meghatározzassuk. Meglehetősen sok az olyan mester, akit csak 1-1 edénye képvisel.

Névbélyeg mindössze három, relieves darabon olvasható. Különbséget kell tennünk köztük aszerint, hogy az edény mely részét pecsételték, ebből ugyanis a sigillatakészítés több lépcsős folyamatára vonatkozóan nyerhetünk információkat. A munkálat a formatál készítőjénél indul, aki a közép-galliai „szokásrend” szerint a reliefmezőt látta el névjegyével, míg az edény sokszorosítását végző fazekas a tálakra utólagosan felkerülő peremet szignálta. Cinnamus (GABLER 1997, Taf. 8, 5), illetve Albucius neve a reliefmezőben olvasható, őket tekinthetjük tehát a formatál készítőjének vagy azon műhely tulajdonosának, ahol ez készült. Azon edény formatálkészítőjeként, melynek peremtöredékén az (—)VSMVSF bélyegzés látható és feltehetően Cintusmustól, mint a darab tényleges készítőjétől származik; jelen ismereteink alapján Albucius, Cinnamus vagy Criciro jöhet szóba

(MEES 1994b, Liste 2), sajnos a töredéken egyéb olyan motívum nem látható, ami alapján e kérdés egyértelműen eldönthető lehetne. Annyi mindenesetre megállapítható, hogy egy formatálkészítő mester termékei több mester kezében is megformázást nyerhetnek, illetve fordítva is igaz az állítás, vagyis az edénykészítők több fazekas formatáljából is dolgoztak.

Az útállomás anyagában kizárólag az Antoninus kori darabok lelhetők fel, a gyűjtemény azonban a későbbi, a Kr.u. 170–190 között dolgozó mesterek edényeit is tartalmazza, bár a Cinnamus műhely termékeinek nagy száma miatt, arányuk a korábbi időszakhoz képest kevésbé jelentős.

Ha az anyagot stilisztikailag vesszük vizsgálat alá, szembejön, hogy a közép-galliai műhely darabjaira a képmező metopés tagolása a legjellemzőbb (28 db). I. Weber-Hiden a vindobonai sigillatakapsán felhívja a figyelmet arra, hogy a kis műhelyek a hagyományosnak nevezhető metope-stílust kedvelték, míg a nagyobb kreativitást igénylő inda-levél (7 db), illetve a szabad stílusú képmező (3 db) inkább a kiterjedtebb műhelyek termékeinél követhető nyomon (WEBER-HIDEN 1996, 33). Töredékeinken az előbbi Cinnamus (Paullus), Pugnus és Docilis, míg az utóbbi Cinnamus és Paternus mestereknél fordult elő. 30 töredéket nem tudunk a fenti kategóriákba besorolni.

Noricumra és Pannoniára is egyaránt igaz az a megállapítás, hogy a közép-galliai sigillatak többsége az antoninusok korában Cinnamus műhelyéből került a fenti területre, számszerűségében esetünkben öt Paternus követi (WEBER-HIDEN 1996, 34), aki az újabb vélemények szerint Cinnamus után, még 10–15 éven keresztül dolgozott.

Az anyagon belül nagyobb csoportot alkotnak még Laxtucissa és a hozzá kötődő mesterek, így Quintilianus, aki a Kr.u. 2. század 1. negyedében tevékenykedett. Laxtucissa a korai periódusában az ő stílusirányát viszi tovább (8. kép 5). Késői időszakában viszont a Paternus körül kialakuló műhelykörrel áll kapcsolatban (8. kép 16), melyhez többek közt Censorinus is hozzátartozik (10. kép 11).

HEILIGENBERG

Az a megfigyelésünk, hogy mindössze egyetlen töredék (12. kép 20) hozható ezzel a kelet-galliai műhellyel kapcsolatba, melyről a meglévő ismereteink felettébb hiányosak, egyáltalán nem meglepő sem Pannonia, sem a környező térségek tekintetében. A publicum portorium Illyrici területén ez ideig csak szórványos előfordulásuk regisztrálható (GABLER 1986, 131–132; KUZMOVÁ 1997, 20–21). A kelet-galliai műhelykörre vonatkozó áttekintő munka pótlásának szükségességét a kutatás azonban már

felvetette, főképp azért, mert a rheinzaberni manufaktúra kezdeti periódusa e nélkül nem elemezhető (MEES 1994, 26), ami talán egy kissé módosítani fogja ezt a képet, de alapvetően nem változtatja meg.

RHEINZABERN (11. kép; 12. kép 1–18)

A magángyűjtemény anyaga többek között abban is különbözik az ásatásától, hogy jelentős a rheinzaberni termékek számaránya (a reliefes termékek 26,2%-a), továbbá, hogy nagyobb részük csak a markomann háborúk után kerülhetett a területre. Az útállomás épületei azonban Gabler D. megfigyelései alapján ennél későbbre nem keltezhetők (GABLER 1991, 73; GABLER 1997, 49–50). A rheinzaberni darabok nagyobb hányada ezért feltehetően nem a lelőhely közvetlen környékéről származik. A severusi időszak túlsúlya a gyűjteményen belül azonban megfelel az általános pannoniai tendenciának.

Az előző műhelyek anyagához hasonlóan, a töredékes motívumkincs következtében a számos darab közül mindössze 10 köthető minden kétséget kizáróan mesterhez.

Az egyértelműen meghatározható mesterek Bernhard féle csoportosítás szerinti megoszlása:

I a (148/153–160/170):	Reginus I
I c (160/170–178):	Comitalis II
II a (170/178–210/220):	B F Attoni Augustinus Reginus II
II c:	Primitivus I (2) Helenius ?
III a (210/220–233/245):	Janu II (2)

A rheinzaberni kronológiai erős bizonytalanságai (BERNHARD 1981; BITTNER 1986; MEES 1994) ellenére is, valamennyi kutató egyetért abban, hogy Reginus I mester ténykedése a manufaktúra kezdeti periódusát képviseli. 4 reliefes töredék keltezhető a markomann háborúk korára, illetve a közvetlenül azt követő időszakra, melynek képviselői közül egyértelműen csak Comitalis II nevezhető meg, a többi motívum használójaként a Bernhard Ia, Ic csoportok több mestere is szóba jöhet. A Bernhard féle IIa–IIc csoportok általánosságban a severusi korszakhoz köthetők (21 db), amikor Pannonia viszonylatában a rheinzaberni manufaktúra állandó jelenléte figyelhető meg. Különösen a II a csoport mestereinek neve fordul elő gyakran. A további töredékek olyan ábrázolásokat hordoznak magukon, melyek a manufaktúra egész periódusában nyomon követhetők és közelebbi meghatározást nem tesznek lehetővé.

WESTERNDORF

Egyetlen szórványos, Helenius (12. kép 9) jellegzetes tojásfűzérjét (GABLER-KELLNER E 10) hordozó töredék képviseli az Inn menti műhelyt a Kr.u. 3. század első harmadából.

Díszítetlen áru (1–5. kép)

A díszítetlen áruk között valamennyi Pannoniában jellemzően megjelenő műhely termékei előfordulnak. Funkciójukat tekintve a tál/tálka (Drag. 35/36: *Dél-Gallia, Közép-Gallia*, Drag. 42: *Dél-Gallia*), a csésze (Consp. 34 ill. Consp. 43/44: *Észak-Itália*, Drag. 27: *Dél-Gallia*, Drag. 33: *Közép-Gallia, Rheinzabern*), a tányér (Consp. 20: *Észak-Itália*, Drag. 18, 18/31, 31: *Közép-Gallia, Rheinzabern*, Lud. Tb: *Rheinzabern*) és a dörzstál (Drag. 38: *Rheinzabern*) található meg.

Pannoniában a terra sigillaták rendszeres beáramlása az észak-itáliai műhelyek termékeivel kezdődik, a gyűjteményben fellelhető töredékek – még ha számarányuk a későbbi műhelyek díszítetlen gyártmányaihoz képest elenyésző is – szintén arra utalnak, hogy legkésőbb Vespasianus korától állandó igény jelentkezett irántuk. Gabler D. az útállomás anyagának értékelésekor arra hívja fel a figyelmet, hogy a póvidéki áru – a Flavia Solva-i keltezés ellenére – Sárvár környékén a Falviusok koránál későbbre nem helyezhető (GABLER 1997, 46).

Az itáliai gyártmányok többsége a meredek falú tányérokhoz (Consp. 20) sorolható (1. kép 1–2, 4), mellyel közös készletet alkothatott az a Consp. 34 formájú *acetabulum* is, melyet L.M.V. mester látott el névjegyével planta pedisben (1. kép 3). A fenti mester a sárvári ásatás anyagában sem ismeretlen (GABLER 1991, Abb. 37, 1), az ő műhelye Pannonia és Noricum vonatkozásában is, egyike a legismertebb firmáknak (GABLER 1991, 73 részletes lelőhelylistával; SCHINDLER-KAUDELKA 1994, 361).

A tányérok (Drag. 18, Drag. 31) talpgyűrű átmérőinek méreteit vizsgálva annyi állapíthatunk meg, hogy a méret nem műhelyfüggő, mindenütt előfordulnak mind a kisebb, mind a nagyobb mérettartományok (8–14 cm), de leginkább a 8–10 cm a jellemző, a szájmérőnél pedig a 18–24 cm közti tartományt emelhetjük ki.

A hosszabb időszakra jellemző és több műhely formakincsében is meglévő formák esetében az általános formai átalakulási jegyek követhetők nyomon. Viszonylag ritka formaként egy Drag. 42 tál peremtöredéke emelhető ki (1. kép 6).

Egy Drag. 35/36 tálon és két Drag. 18/31 tányéron figyeltünk meg átfűrt lyukakat, melyek a széttört edény utólagos összekapcsolására szolgáltak. Másodlagos égésre utaló nyomokat, illetve hamus elszíneződést 8, többnyire rheinzaberni töredéknél észleltünk.

Meglehetősen sok az olyan díszítetlen darab (7 db), melyet utólagosan kurzív felirattal láttak el. Jelen-tartalmukból pontosabb információ nem nyerhető, de mindenképpen szembetűnő, hogy a Drag. 18 és a Drag. 18/31 tányérokra jelennek meg, ezért a karcolt feliratok funkciójának elemzésekor feltételezhetjük, mivel a fenti tányérok esetében egy „tömegtermékről” van szó, hogy a tulajdonos vagy a használó saját jelével kívánta jelezni az edényhez kötődő jogosultságát (HERZOG 1992, 1). Megfelel az általános megfigyelésnek, hogy a bekarcolások az edény alján, illetve elvéve a külső oldalfalon találhatók, melyből általában arra következtet a kutatás, hogy a polcokra lefele fordítva helyezték el ezeket, így láthatóvá váltak, emellett azonban azt sem szabad elfelednünk, hogy az edény felületének kevésbé feltűnő részét

használták e célból, mely az esztétikai megjelenést nem rontotta.

Áttekintés

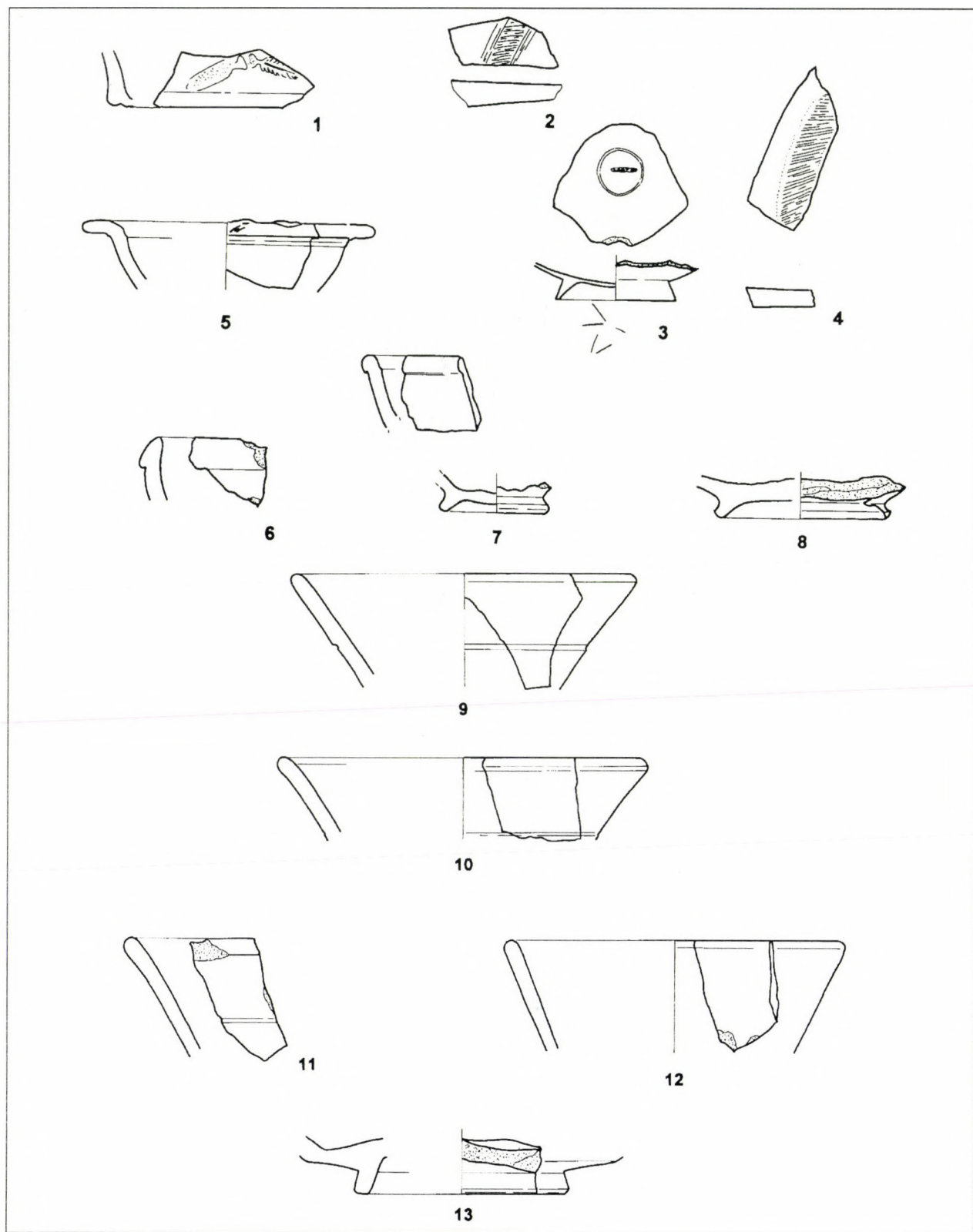
A feltehetően Sárvár környékéről származó magángyűjtemény és a Sárvár Végh malomnál lévő útálló-más ásatási anyaga annyiban mutat egyezést, hogy a dél-galliai áruk közt mindkét anyagban a Drag. 29 forma háttérbe szorul, sokkal inkább a korai Drag. 37 tálak megjelenésével indul el a relieves sigillaták forgalma. Továbbá, hogy a kései sigillatagyártó műhelyek közül a westerndorfi, az ásatásból teljesen hiányzik és a gyűjteményben is csak egyetlen szórványos töredékkal jelenik meg.

A különbség az egyes műhelyek eltérő részesedésében jelentkezik (gyűjtemény: Közép-Gallia túlsúlya, ásatás: Dél-Gallia túlsúlya), amiből részben az is következik, hogy időben nem fedik egymást teljesen, az elemzett anyagban az ásatással szemben, megtalálhatók a markomann háborúk korát követően is importáló közép-galliai és rheinzaberni fazekasok termékei is.

KATALÓGUS

Díszítetlen terra sigillaták

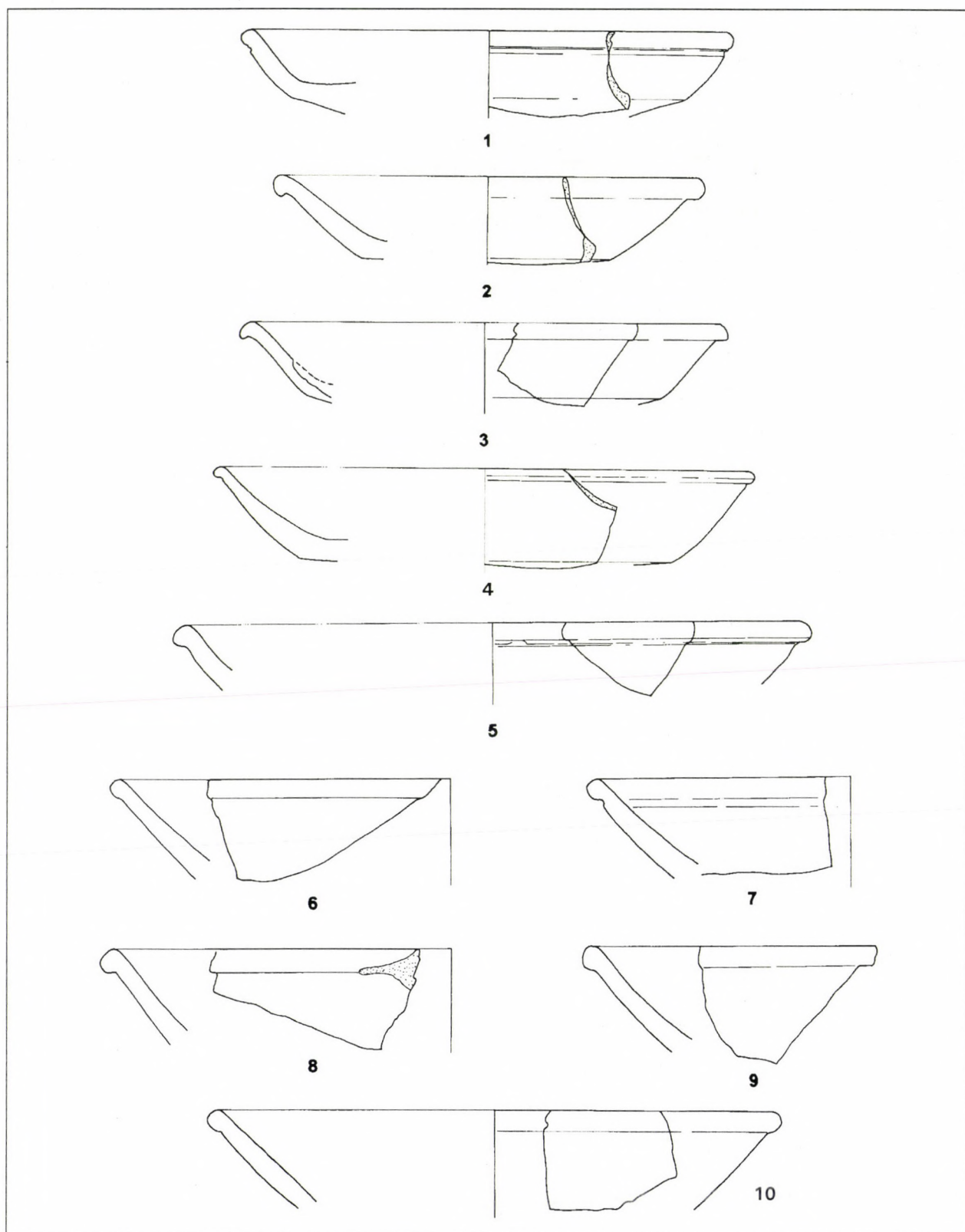
Észak-Itália					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
1		?	Perem-oldaltöredék, fala konkáv.		
2		?	Talpgyűrű töredéke.		
3	1. kép 1	Consp. Form 20	Oldal-aljtöredék, applikált levéldísszel (SCHINDLER–KAUDELKA 1964, Taf. 22, 75)		
4		Consp. Form 20	Oldaltöredék.		
5	1. kép 4	Consp. Form 20	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt disz.		
6	1. kép 2	Consp. Form 20	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt disz.		
7		Consp. Form 20	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt disz.		
8	1. kép 3	Consp. Form 34	Aljtöredék névbélyeggel: L.M.V.		
9		Consp. Form 34	Oldaltöredék		
10–11		Consp. Form 43 vagy 44	Oldaltöredék		
12		Consp. Form 44	Oldaltöredék		

1. kép Észak-itáliai (1–4), dél- (5–8) és közép-galliai (9–11, 13), és rheinzaberni (12) díszítetlen terra sigillaták Sárvár környékéről (M. 1:2)

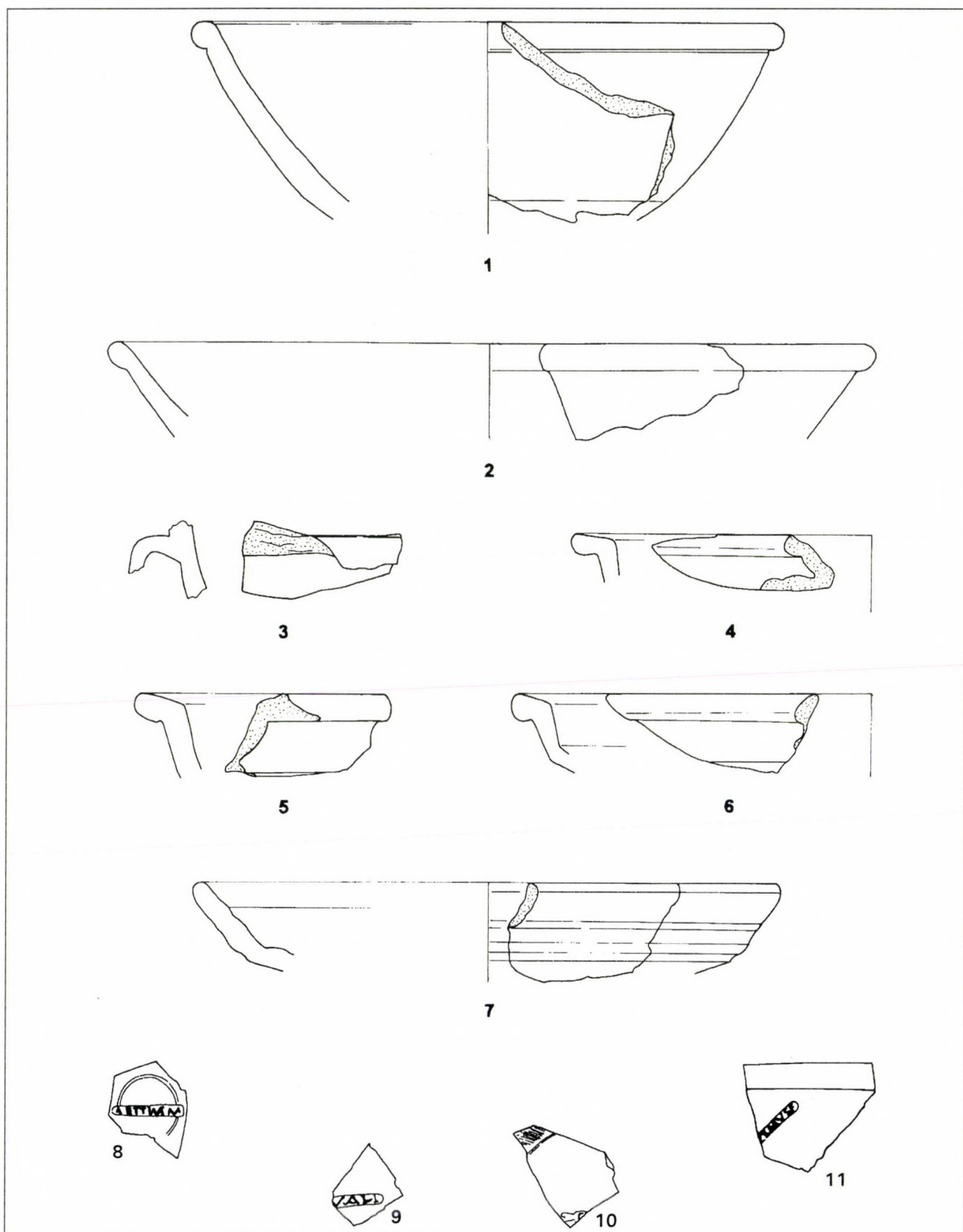
Abb. 1 Aus Sárvár und Umgebung, 1–4: norditalienische; 10–12, 14: mittelgallische; 13: Rheinzaberner unverzierte Terra sigillaten (M. 1:2)

Dél-Gallia					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
13–23		?	Oldaltöredék.		
24	3. kép 7	Drag. 15/17	Perem-oldal-aljtöredék.		
25	2. kép 1	Drag. 18	Perem-oldal-aljtöredék, perem alatt enyhe hornyolással.		
26–29		Drag. 18	Perem-oldaltöredék.		
30	4. kép 10	Drag. 18	Alj-talpgyűrű töredéke.		Alján graffito
31	4. kép 9	Drag. 18	Alj-talpgyűrű töredéke, belül sekély, körbefutó hornyolás.		Alján graffito
32		Drag. 18	Oldal-alj-talpgyűrű töredéke.		
33–35		Drag. 18	Oldal-aljtöredék.		
36		Drag. 18	Oldal, aljtöredék (3 db).		Égés
37–39		Drag. 18?	Aljtöredék.		
40		Drag. 18?	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
41		Drag. 27	Perem-oldaltöredék.		
42		Drag. 27	Perem-oldaltöredék, belül a perem alatt sekély hornyolással.		
43	1. kép 7	Drag. 27	Perem-oldal és alj-talpgyűrű töredéke, belül a perem alatt hornyolással.		
44	1. kép 8	Drag. 27	Alj-talpgyűrű töredéke.		
45		Drag. 27	Perem-oldaltöredék, belül a perem alatt hornyolással.		
46		Drag. 27?	Aljtöredék.		
47		Drag. 33 vagy 27	Talpgyűrűtöredék.		
48		Drag. 33	Perem- és oldaltöredék, oldalfala enyhén konkáv, a perem alatt kívül és belül sekély hornyolással.		
49	1. kép 5	Drag. 35	Perem-oldaltöredék, barbotinos borostyánlevél díszítéssel.		
50		Drag. 35	Oldaltöredék.		
51		Drag. 35	Perem-oldaltöredék, peremén barbotindisz töredéke.		
52		Drag. 35/36	Oldaltöredék, belül a perem alatt sekély hornyolással.		A perem alatt átfúrt
53–54		Drag. 35/36	Oldaltöredék.		
55		Drag. 35/36	Perem-oldaltöredék, a perem alatt belül sekély hornyolással.		
56		Drag. 35?	Oldaltöredék.		
57		Drag. 36?	Oldaltöredék.		
58	1. kép 6	O.-P. LIV, 8–9. (Drag. 42)	Perem-oldaltöredék.		
Dél-Gallia?					
59		Drag. 18?	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó hornyolás.		

2. kép Drag. 18 és Drag. 18/31 formájú táányérok Sárvár környékéről, Dél-Gallia (1), Közép-Gallia (2–5, 8),
 Rheinzabern (6–7, 9–10) (M. 1:2)
 Abb. 2 Aus Sárvár und Umgebung, 1: südgallische; 2–5, 8: mittellgallische; 6–7, 9–10: Rheinzaberner Drag. 18- und
 Drag. 18/31-förmige Teller (M. 1:2)

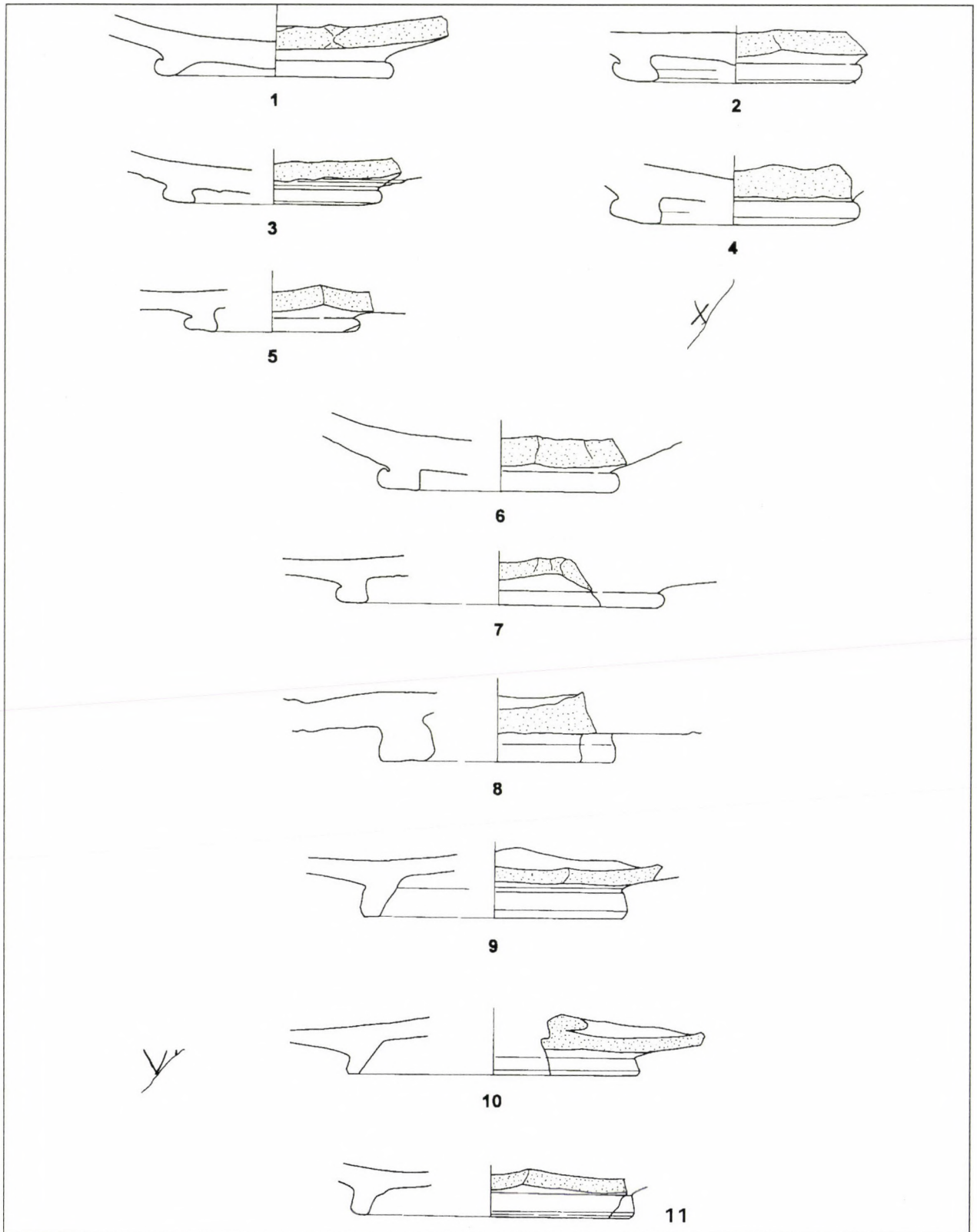
Dél-Gallia/Közép-Gallia					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
60	4. kép 11	Drag. 18	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
61		Drag. 18/31	Aljtöredék, belül körbefutó hornyolás.		
62		Drag. 18	Oldal-aljtöredék.		
63		Drag. 18	Oldal-aljtöredék.		
64		Drag. 18	Perem-oldaltöredék.		
Közép-Gallia					
65		?	Oldaltöredék.		Égés
66–80		?	Oldaltöredék.		
81		?	Perem-oldaltöredék.		
82		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék.		
83		Drag. 18/31	Oldaltöredék.		
84		Drag. 18/31?	Aljtöredék.		
85		Drag. 33	Oldaltöredékek, sekély hornyolással.		
86		Drag. 18?	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
87		Drag. 18	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó sekély hornyolás.		
88		Drag. 18	Perem-oldaltöredék.		
89	3. kép 8	Drag. 18 vagy 33	Aljtöredék névbélyeggel: AETTIM.MA	Aettimus	
90	2. kép 2	Drag. 18/31	Perem-oldal-aljtöredék.		
91	2. kép 4	Drag. 18/31	Perem-oldal-aljtöredék.		
92	2. kép 3	Drag. 18/31	Perem-oldal-aljtöredék.		
93–94		Drag. 18/31	Perem-oldal-aljtöredék.		
95	2. kép 5	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
96	2. kép 8	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
97–111		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
112		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		Perem alatt átfűrt.
113		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
114		Drag. 18/31	Oldal-alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó hornyolás.		Graffito
115		Drag. 18/31	Oldal-alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó hornyolás.		Alján graffito
116	5. kép 1	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó hornyolás.		Alján graffito
117	5. kép 2	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó hornyolás.		Alján graffito
118	5. kép 4	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó hornyolás és névbélyeg töredéke (?).	?	
119	5. kép 3	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó fogaskarcolt dísz.		
120	5. kép 5	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó fogaskarcolt dísz.		

3. kép Dél-galliai (7), közép-galliai névbélyeges (8, 10–11) és rheinzaberni (1–6, 9) sigillaták Sárvár környékéről (M. 1:2)

Abb. 3 Aus Sárvár und Umgebung, 7: südgallische; 8–11: gestempelte mittelgalische und 1–6: Rheinzaberner Sigillaten. (M. 1:2)

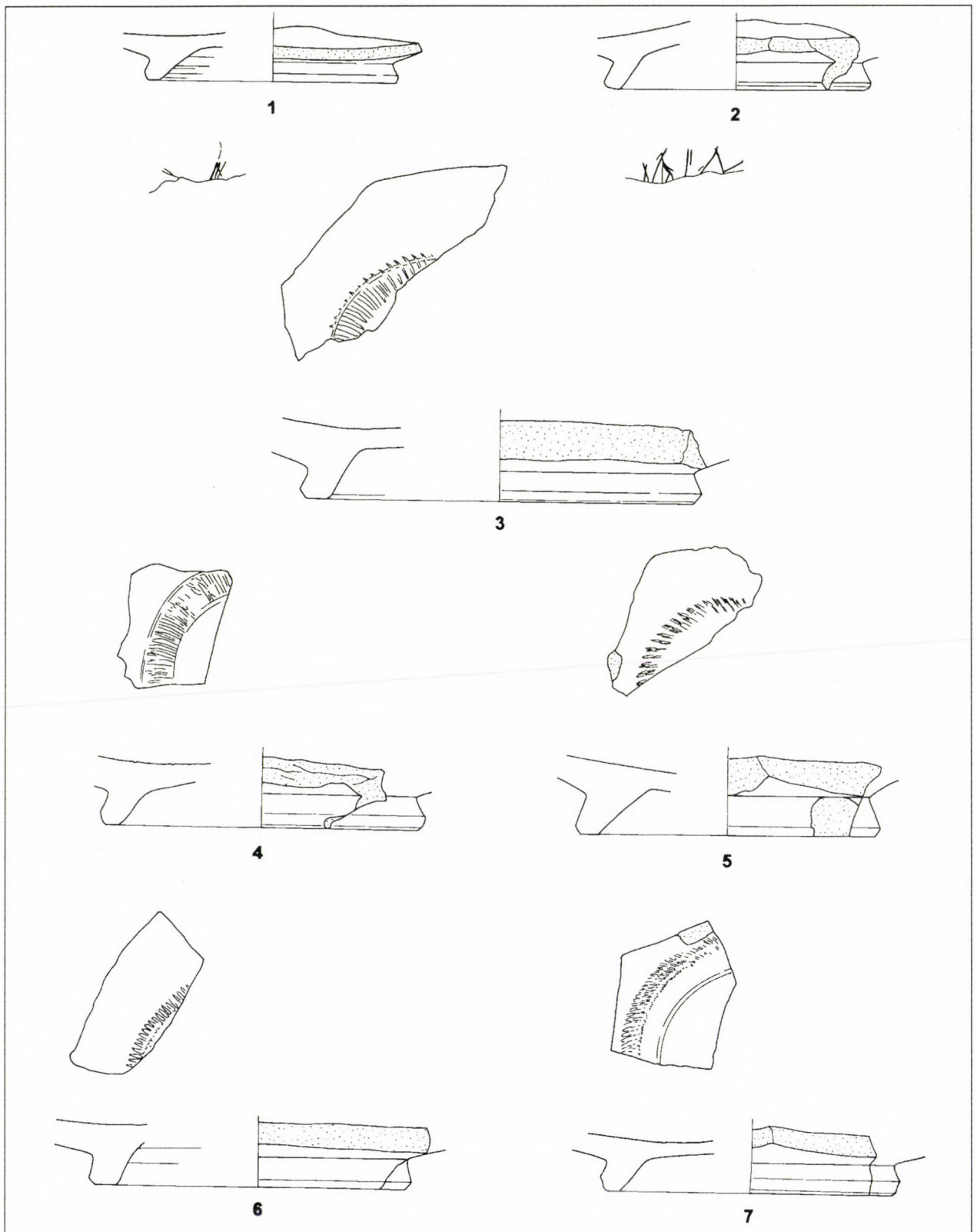
Közép-Gallia					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
121–123		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül sekély körbefutó fogaskarcolt dísz.		
124		Drag. 18/31	Aljtöredék, belül körbefutó sekély hornyolás.		
125–139		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék.		
140		Drag. 18/31	Perem-oldal-aljtöredék.		
141		Drag. 18/31	Oldal-alj-talpgyűrűtöredék.		
142		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		A perem alatt átfűrt
143		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
144		Drag. 18/31? vagy 33	Alj-talpgyűrűtöredék.		
145		Drag. 32	Peremtöredék.		
146		Drag. 33	Perem-oldaltöredék.		
147		Drag. 33	Oldal-aljtöredék.		
148		Drag. 33	Alj-talpgyűrűtöredék.		
149		Drag. 33	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó hornyolás.		
150		Drag. 33	Alj-oldaltöredék.		
151		Drag. 33	Alj-oldaltöredék, oldalán sekély hornyolás.		
152		Drag. 33	Oldaltöredék, sekély hornyolással.		
153	1. kép 13	Drag. 33	Oldal-alj-talpgyűrűtöredék.		
154	1. kép 11	Drag. 33	Perem- és oldaltöredék, peremnél enyhén megvastagodó, oldalfala kissé konkáv, sekély hornyolással.		
155	1. kép 10	Drag. 33	Perem- és oldaltöredék, peremnél enyhén megvastagodó, oldalfala konkáv, belül a perem alatt és kívül az oldalfalon sekély hornyolással.		
156		Drag. 33	Perem- és oldaltöredék, oldalfala kissé konkáv, belül a perem alatt sekély hornyolással.		
157		Drag. 33	Oldaltöredék, enyhén konkáv, sekély , hornyolással.		
158	1. kép 9	Drag. 33	Perem- és oldaltöredék, oldalfala kissé domború, sekély hornyolással.		
159		Drag. 33	Oldal-aljtöredék, oldalfala kissé konkáv.		
160		Drag. 33	Perem-oldal-aljtöredék, oldalfala konkáv, pereme kihajló, belül a perem alatt és az oldalfalon sekély hornyolással.		
161		Drag. 35/36	Aljtöredék.		
Közép-Gallia?					
162		Drag. 18	Aljtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz, névbélyeg töredékével (?).	?	

4. kép Drag. 37 formájú terra sigillaták: Dél-Gallia (1), Közép-Gallia (2, 4–6), Rheinzabern (3, 7–8), illetve Drag. 18/31 formájú terra sigillaták: Dél-Gallia 9–11 aljtörédei Sárvár környékéről (M. 1:2)

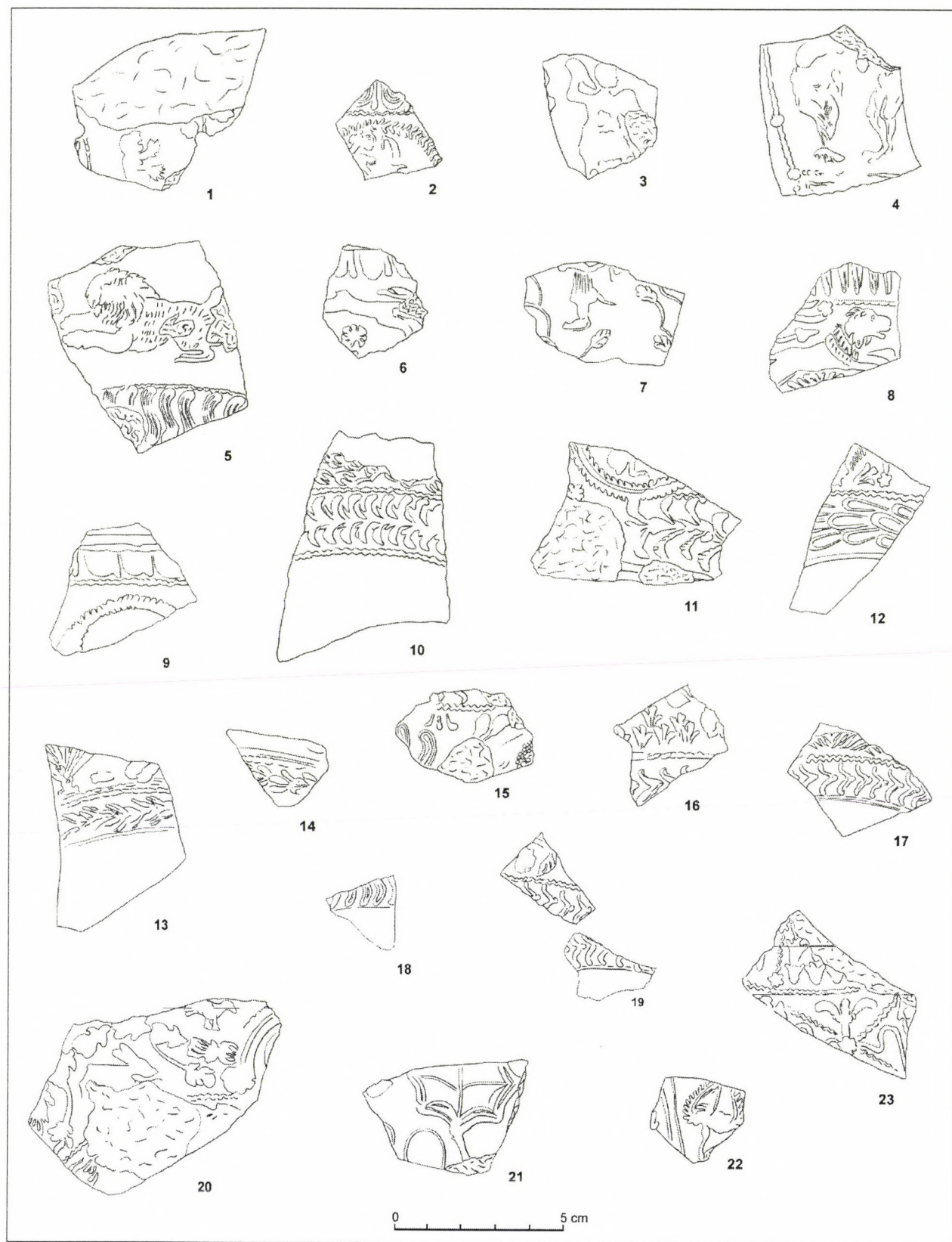
Abb. 4 Aus Sárvár und Umgebung, 1: südgallische; 2, 4–6: mittellgallische; 3, 7–8: Rheinzaberner Drag. 37-förmige Sigillaten und 9–11: südgallische Drag. 18/31-förmige Sigillaten (M. 1:2)

Közép-Gallia/Rhein Zabern					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
163		Drag. 33	Alj-talpgyűrű töredéke.		
Rhein Zabern					
164–204		?	Oldaltöredék.		
205	2. kép 6	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
206	3. kép 2	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
207	2. kép 10	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
208	2. kép 9	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
209	2. kép 7	Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
210		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		Hamus nyomokkal.
211–223		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
224		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
225		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
226		Drag. 18/31	Oldal-alj-talpgyűrűtöredék, az oldalfal és az alj találkozásánál sekély hornyolás.		
227	5. kép 6	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		Égés
228		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		Égés
229	5. kép 7	Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz és sekély hornyolás.		Kívül graffito
230		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
231		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó hornyolás és névbélyeg töredéke: (—) I M	?	
232		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék.		Égés
233–235		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék.		
236–239		Drag. 18/31	Talpgyűrűtöredék.		
240		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó fogaskarcolt dísz.		
241		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék, belül körbefutó, sekély hornyolás.		
242		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék.		Égés
243–250		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék.		
251		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék.		
252		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		Égés
253		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék.		
254		Drag. 18/31?	Oldaltöredék.		
255	3. kép 1	Drag. 31	Perem-oldal-aljtöredék.		
256–264		Drag. 32	Perem-oldaltöredék.		
265		Drag. 32	Oldaltöredék.		
266	1. kép 12	Drag. 33	Perem-oldaltöredék, pereme kissé megvastagodó, fala enyhén konkáv.		

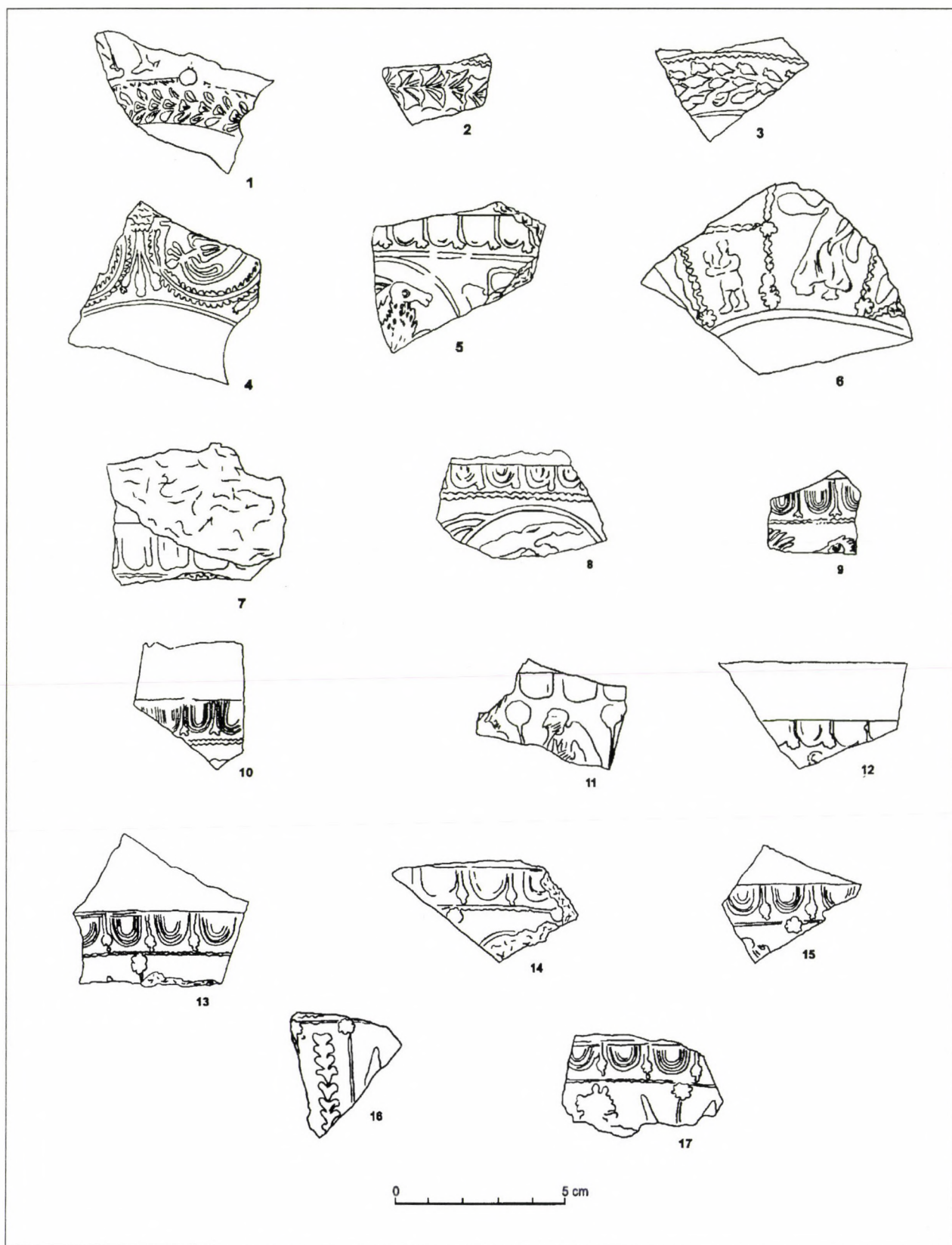
5. kép Drag. 18–18/31 formájú terra sigillaták aljtöredékei Sárvár környékéről: Közép-Gallia (1–5), Rheinzabern (6–7)
(M. 1:2)
Abb. 5 Aus Sárvár und Umgebung, Bodenfragmente von Drag. 18–18/31-förmigen Terra sigillaten: 1–5: mittelgallische;
6–7: Rheinzaberner (M. 1:2)

Rheinzabern					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
267		Drag. 33	Peremtöredék.		
268		Drag. 33	Perem-oldaltöredék, pereme kissé megvastagodó, fala enyhén konkáv.		
269		Drag. 33	Oldaltöredék, fala egyenes, enyhe hornyolással.		
270		Drag. 33	Oldal-aljtöredék, fala konkáv, enyhe hornyolással.		
271		Drag. 33	Oldaltöredék, enyhe hornyolással.		
272		Drag. 33	Perem-oldaltöredék, fala egyenes.		
273–274		Drag. 33	Oldal-aljtöredék.		
275–277		Drag. 33	Perem-oldaltöredék.		
278		Drag. 33	Talgyűrűtöredék.		
279		Drag. 33	Alj-oldaltöredék.		
280	3. kép 9	Drag. 33	Aljtöredék névbélyeggel: (—)VALI	?	
281		Drag. 33	Perem-oldaltöredék, fala enyhén konkáv.		
282	3. kép 3	Drag. 38	Oldal-gallértöredék.		
283–285	3. kép 4–6	Lud. Tb	Perem-oldaltöredék.		
Rheinzabern/Westerndorf					
286		Drag. 33	Oldaltöredék, fala egyenes, enyhe hornyolással.		
287–289		?	Oldaltöredék.		
290		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék, belül körbefutó hornyolással, névbélyeg töredéke: (—)OS	?	
291–293		Drag. 18/31	Oldal-aljtöredék.		
294		Drag. 18/31	Talpgyűrűtöredék.		
295–296		Drag. 32	Oldal-aljtöredék.		
297		Drag. 33	Alj-talpgyűrűtöredék.		
Westerndorf					
298		Drag. 18/31	Perem-oldaltöredék.		
299		Drag. 31?	Oldal-aljtöredék.		
Westerndorf/Pfaffenhofen					
300		?	Oldaltöredék.		
301		Drag. 18/31	Alj-talpgyűrűtöredék.		
Pfaffenhofen					
302		?	Oldaltöredék.		
303		Drag. 33	Alj-talpgyűrűtöredék.		
<i>Diszített terra sigillaták</i>					
Dél-Gallia/La Graufesenque					
304	6. kép 3	Drag. 37	Jobbra tekintő gladiátor parjzzsal és tőrrel (O. 1105C)		
305	6. kép 13	Drag. 37	A reliefmezőt hármasszeletről álló fríz zárja, felette gyöngsorról, a reliefmezőben bokorábrázolás, mellette egy állat lábának töredéke.		

6. kép Dél-galliai reliefes terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 6 Aus Sárvár und Umgebung, südgallische reliefverzierte Terra sigillaten

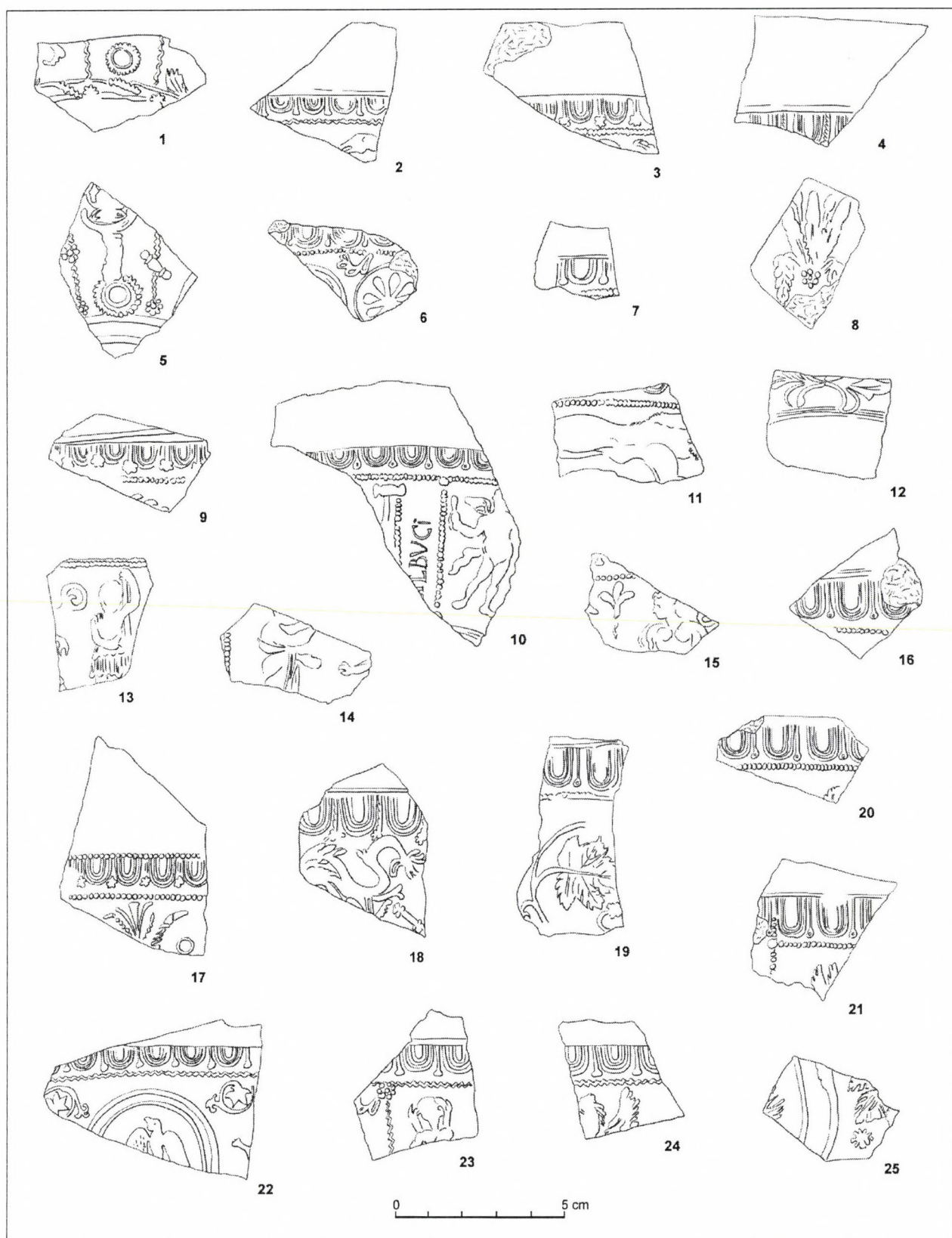
Dél-Gallia/La Graufesenque					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
306	6. kép 16	Drag. 37	Kettős levelekből álló, balra haladó fríz, felette gyöngysorral, hármass levelekből álló növényi mintázattal díszített mező.		
307	6. kép 20	Drag. 37	A reliefmezőt hullámvonal tagolja, gazdag növényi ornamentika, ill. nyúl? és jobbra tekintő madár ábrázolással.		
308	6. kép 5	Drag. 37	Ülő oroszlán balra (Mees T. 40, 8), alatta hullámvonal és S alakú motívumokból álló zárófríz (Mees T. 40, 42, 45, 49).	M. Crestio	
309	6. kép 14	Drag. 37	Hármass levelekből álló, balra haladó zárófríz.		
310	6. kép 7	Drag. 37	Növényi ornamentika, állatábrázolás?.		
311	7. kép 12	Drag. 37	Tojásfüzér.		
312	6. kép 19	Drag. 37	Hullámvonal, felette növényi ornamentika, alatta kettős levelekből álló, balra haladó fríz.		
313	7. kép 8	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, a reliefmezőben nagyméretű indahullám és állatábrázolás? töredéke.		
314	6. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, alatta tagolt körgyűrű töredéke.		
315	6. kép 21	Drag. 37	Nagyméretű levélmotívum indahullámmal. Vö. Mees T. 78, 5.	Germanus III	
316	6. kép 17	Drag. 37	Növényi ornamentika, alatta hullámvonallal, a reliefmezőt Hakenwinkel motívumból álló fríz zárja.		
317	6. kép 10	Drag. 37	Bodenmarkierung, vö. Planck Taf. 99, 1, alatta hullámvonalak közt kettős levelekből álló, balra haladó fríz.		
318	7. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér háromágú bojtban végződő köztes taggal, alatta hullámvonal, a reliefmezőben balra tekintő víziszörny?.		
319	7. kép 11	Drag. 37	Tojásfüzér, alatta a reliefmezőt függőleges hullámvonalak tagolják, végükön rozettával, a köztes mezőben emberábrázolás?.		
320	7. kép 7	Drag. 37	Tojásfüzér elmosódó hullámvonallal.		
321	6. kép 12	Drag. 37	A reliefmezőt függőleges hullámvonal tagolja, végén rozettával, mellette növényi ornamentika, alatta vízszintes hullámvonal és a reliefmezőt lezáró, balra haladó fríz.		
322	6. kép 18	Drag. 37	S motívumból álló zárófríz. Vö. Gabler 1991, Abb. 37, 5.	Mercator, M. Crestio	
323	6. kép 6	Drag. 37	Tojásfüzér, alatta jobbra futó nyúl (O.2074) és rozetta. Vö. Gabler 1991, Abb. 37, 5.		
324	6. kép 2	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, a reliefmezőben tagolt körgyűrű, benne balra tekintő nyilas.		

7. kép Dél-galliai reliefes terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 7 Aus Sárvár und Umgebung, südgallische reliefverzierte Terra sigillaten

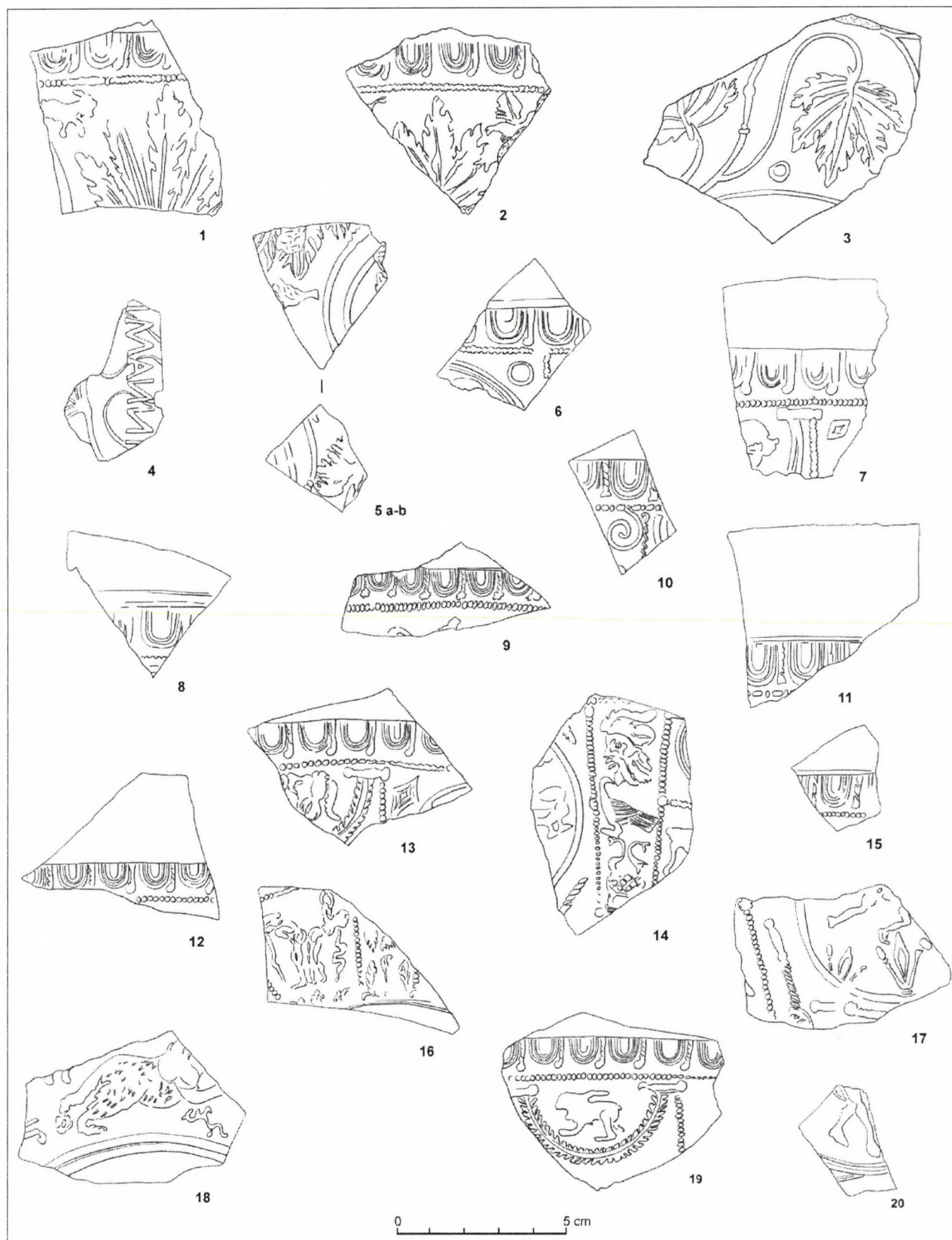
Dél-Gallia/La Graufesenque					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
325	6. kép 15	Drag. 37	Vízszintes hullámvonal, alatta mákfej? motívum és S motívumból álló zárófríz.		
326	7. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér, háromágú bojttban végződő köztés taggal, alatta hullámvonal.		
327	6. kép 4	Drag. 37	A reliefmezőt rozettákkal díszített hullámvonal tagolja metopékra, az egyik mezőben egymással szemben álló női alak (O. 928 = Hermet 130) és férfi alak (O. 541 = Déch 328, Hermet 135).		
328	7. kép 1	Drag. 37	Elmosódó minta alatt a reliefmezőt lezáró levélfríz (Mees T. 14).	Biragillus	
329	7. kép 2	Drag. 37	Hullámvonal, alatta jobbra haladó zárófríz. Vö. Mees T. 185, 2, ill. 173, 13.	C. Cingius Senovir, Mercato	
330	7. kép 16	Drag. 37	A reliefmezőt függőleges hullámvonalak tagolják, végükön rozettával, az egyik mezőben kettős levelekből álló füzér. Vö. Mees T. 50, 1.	Crucuro	
331	7. kép 3	Drag. 37	Hullámvonal, alatta a reliefmezőt lezáró mákfejekből álló zárófríz. Vö. Mees, T. 251–253, Menke Abb. 5, 18, Karnitsch Taf. 15, 11, Knorr Aislingen, Pl. IV, 5.	Espalion, Primus (Mees) M. Crestio köre (Menke)	
332	6. kép 22	Drag. 37	Tagolt szívalakú levélmotívum. Vö. Mees T. 103, 1, Gabler 1991, Abb. 37, 3.	Martalis (Mees) OF Coeli, Virtus, Of. Rufini (Gabler)	
333	7. kép 4	Drag. 37	Tagolt félkörgyűrűből álló medaillok, egyikben levélmotívum, köztük hármas mákfej motívum (Mees T. 122–123).	Methillus	
334	7. kép 5	Drag. 37	Tojásfüzér, a reliefmezőben medaillonban szarvas jobbra (O. 1699 = Hermet 27, 3), mellette levélmotívum?. Vö. Mees T. 126, 1.	OF SECUND, M. Crestio, Memoris, Mercato	
335	7. kép 6	Drag. 37	A reliefmezőt hullámvonal tagolja metopékra, végén rozettával, egyik alsó mezőben balra lépő, áldozó férfi (O. 978), mellette tükröt tartó női alak balra. Vö. Mees T. 8–9.	Titus Iulius Alpius	Átlyukasztott.
Dél-Gallia/Banassac					
336	6. kép 11	Drag. 37	A reliefmezőt balra haladó levélfríz zárja (DAF 6, Fig. 9), felette hullámvonal, tagolt kettős körgyűrűből álló medaillon töredéke, benne ülő nyúl jobbra.	Natalis	
337	6. kép 1	Drag. 37	Gyöngysorok között jobbra tekintő Pan alakja (Hermet 19, 94, Karnitsch 19, 1).	Natalis köre	
338	6. kép 23	Drag. 37	A reliefmezőt függőlegesen és vízszintesen hullámvonal tagolja metopékra, a találkozási pontokban rozettákkal, a felső mezőben háromszög alakú levelekből álló térkitöltő motívum, az alatta lévő mezőben keresztmotívum, a köztükben levélmotívumokkal. Vö. Planck Abb. 29.	Natalis	
339	7. kép 14	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, rozetták.	Germanus	

Dél-Gallia/Banassac					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
340	7. kép 13	Drag. 37	Tojásfüzér (Hofmann A) hullámvonallal, a reliefmezőt ugyancsak hullámvonallal tagolja metopékra, végén rozettával. Vö. Gabler 1991, Abb. 38, 2, Gabler 1997, Abb. 6, 6, ill. 6, 7.	Germanus V/VI	
341	7. kép 17	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, a reliefmezőt hullámvonallal tagolja függőlegesen, végén rozettával.	Germanus	
342	7. kép 15	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal, a reliefmezőt függőleges hullámvonallal tagolja, a végén rozettával.	Germanus	
Dél-Gallia?					
343		Drag. 37	Hullámvonal, alatta víziszörny töredéke (O. 40)?.		
344	6. kép 8	Drag. 37	Lándzsamotívum, alatta gyöngysor, a reliefmezőben jobbra futó kutya, alatta bokor, ill. egyéb növényi ornamentika.		
Közép-Gallia/Lezoux					
345		Drag. 37	Kettős körből álló medaillon töredéke, mellette gyöngysor, ill. álló férfi alak.		
346		Drag. 37	Tojásfüzér, alatta kettős körből álló medaillon töredéke, benne fel nem ismerhető ábrázolás.		
347		Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral.		
348	10. kép 23	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, egyikben egymás alatt kisméretű körgyűrűkkel, mellette jobbra alul két, kisméretű körgyűrű, balra egymás alatt állatábrázolások, egyikük vízimadár (O. 2196)?.		
349	10. kép 21	Drag. 37	Tojásfüzér, alatta lovon vágató harcos jobbra (<O. 253, ami dél-galliaiként szerepel).		
350	10. kép 24	Drag. 37	Táncoló női alak (O. 355), mellette Caryatida (O. 1201A). Ezen két motívum egy mesternél együttesen nem fordul elő, az első Advocisus, Laxtucissa és Censorinus, míg a második Donauccus és Laxtuca mestereknél fordul elő. Levélmotívum (J 40).	Advocisus, Censorinus, Donauccus, Laxtucissa, Laxtuca	
351		Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal.		
352	10. kép 18	Drag. 37	Kettős körből álló medaillonban balra néző nyúl, felette levélkehely.		Égés.
353	10. kép 15	Drag. 37	Körgyűrűben jobbra futó kutya.		
354		Drag. 37	Kettős körből álló medaillonban jobbra lépő férfi töredéke.		
355		Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, melyet alul kisméretű körgyűrű zár, mellette kettős körből álló medaillon töredéke.		
356	10. kép 17	Drag. 37	Gyöngysor, melyet asztragalosz tagol, mellette balra gladiátor.		
357	10. kép 19	Drag. 37	Venus lepellet (<O. 360).		

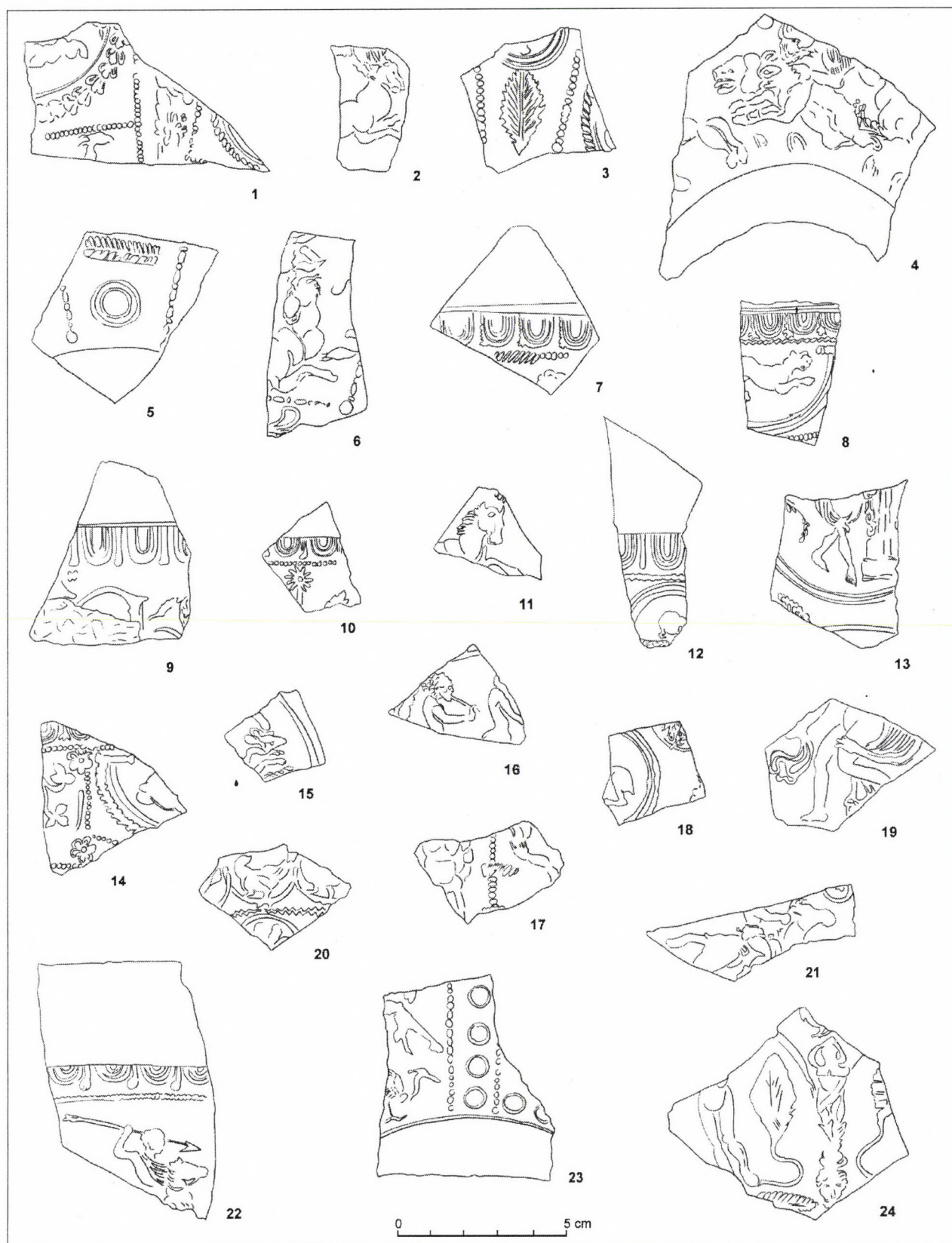
8. kép Közép-galliai reliefes terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 8 Aus Sárvár und Umgebung, mittelhallische reliefverzierte Terra sigillaten

Közép-Gallia/Lezoux					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
358	8. kép 14	Drag. 37	Jobbra lépő szónok alakja (O. 0893), mellette függőleges gyöngysor.	Albucius	
359	8. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 35, 1), alatta a reliefmezőt függőleges gyöngysor tagolja metopékra, egyikben asztragalosz (CGP Fig. 35, 3), melyből félkörív indul ki, a mellette lévő mezőben mesterbélyeg: ALBVCI, majd szárnyas Putto fáklyával (O. 450).	Albucius	
360	8. kép 13	Drag. 37	Gyöngysor, alatta dárdára támaszkodó harcos (O. 159a).	Albucius, Advocisus	
361	8. kép 20	Drag. 37	Tojásfüzér (B 105) gyöngysorral.	Albucius, Paternus, Consorinus, Lactucissa	
362	8. kép 2	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal (CGP Fig. 20, 1), alatta fel nem ismerhető motívum.	Arcanus	
363	10. kép 1	Drag. 37	A reliefmezőt függőlegesen és vízszintesen gyöngysor tagolja metopékra, a felső mezőben levelekből álló fríz, tagolatlan félkörívvel, benne víziló, alatta a mintája elmosódó, a mellette lévő mezőben jobbra tekintő férfi?, a következőben tagolt és tagolatlan körívből álló félkörív.	Attianus, Cinnamus, Criciro	
364	8. kép 3	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 14, 2 vagy 24, 1 = B 9) gyöngysorral.	Avitus, Docilis	
365	8. kép 4	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (B 115)?.	Birrantus?	
366	10. kép 2	Drag. 37	Szarvas jobbra (O. 1720).	Butrio, Doeccus, Cinnamus	
367	10. kép 3	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, levélmotívum (CGP Fig. 40, 9), felette hármaskörből álló medaillon, mellette lévő mezőben tagolt körgyűrű (E 25).	Casurius	
368	10. kép 11	Drag. 37	Víziszörny (O. 52A).	Censorinus, Iustus, Doeccus, Paternus, Advocisus	
369	10. kép 5	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, kettős körből álló kisméretű körgyűrű (CGP Fig. 17, 26, ill. 29, 7, 30, 17) felette levélmotívum (P 70).	Censorinus, Paternus, Quintilianus	
370	10. kép 6	Drag. 37	Fejével balra visszatekintő paripa (O. 117A), a reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, levélmotívum töredéke.	Censorinus?	
371	9. kép 18	Drag. 37	Jobbra futó medve (O 1588), mellette növényi ornamentika, ill. állatok lábainak töredékei.	Cinnamus	
372	9. kép 11	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 4) gyöngysorral.	Cinnamus	
373		Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 2 – B 231).	Cinnamus	

9. kép Közép-galliai relieves terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 9 Aus Sárvár und Umgebung, mittelgallische reliefverzierte Terra sigillaten

Közép-Gallia/Lezoux					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
374	9. kép 16	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, egyikben erotikus ábrázolás (O. Pl. XC/B), a mellette lévő mezőben növényi ornamentika.	Cinnamus	
375	9. kép 3	Drag. 37	Indamotívum nagyméretű levélmotívummal, ill. kisméretű körgyűrűvel.	Cinnamus	
376		Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 4).	Cinnamus	
377	9. kép 6	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 1) gyöngysorral, alatta kisméretű körgyűrű (CGP Fig. 47, 11), mellette kettős körből álló medaillon töredéke.	Cinnamus	
378	9. kép 8	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 1).	Cinnamus	
379	9. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 2).	Cinnamus	
380	9. kép 7	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 2), a reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, asztragalosz (CGP Fig. 47, 41) kettős körből álló félkörívben emberábrázolás?, a mellette lévő mezőben rombusz alakú dísztag (CGP Fig. 47, 1).	Cinnamus	
381		Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 4), alatta asztragalosz (CGP Fig. 47, 40), belőle kettős körből álló félkörív indul ki, a reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra.	Cinnamus	
382	9. kép 5 a–b	Drag. 37	Nagyméretű indahullám levéllel, alatta madárka.	Cinnamus	
383		Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 2) gyöngysorral, alatta indahullám töredéke.	Cinnamus	
384		Drag. 37	Levélmotívum (CGP Fig. 47, 21), alatta kettős körből álló medaillonban nyúl balra (O. 2116).	Cinnamus	
385	9. kép 1	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 1), alatta nagyméretű levélmotívum (CGP Fig. 47, 38), mellette kecske jobbra (O. 1836).	Cinnamus	
386	9. kép 15	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 3).	Cinnamus	
387	9. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 4), kisméretű spirális (S 13).	Cinnamus	
388	9. kép 13	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 2), asztragalosz (CGP Fig. 47, 41), melyből a reliefmezőt tagoló függőleges gyöngysor és egy tagolt félkörív (F 40) indul ki, melyben egy szakállas férfifej (O. 1214) található, a gyöngysor mellett rombusz alakú dísztag (CGP Fig. 47, 15).	Cinnamus	
389	9. kép 4	Drag. 37	Indamotívum és nagyméretű levél töredéke, retrográd névbélyeg: IMANNI (C).	Cinnamus	

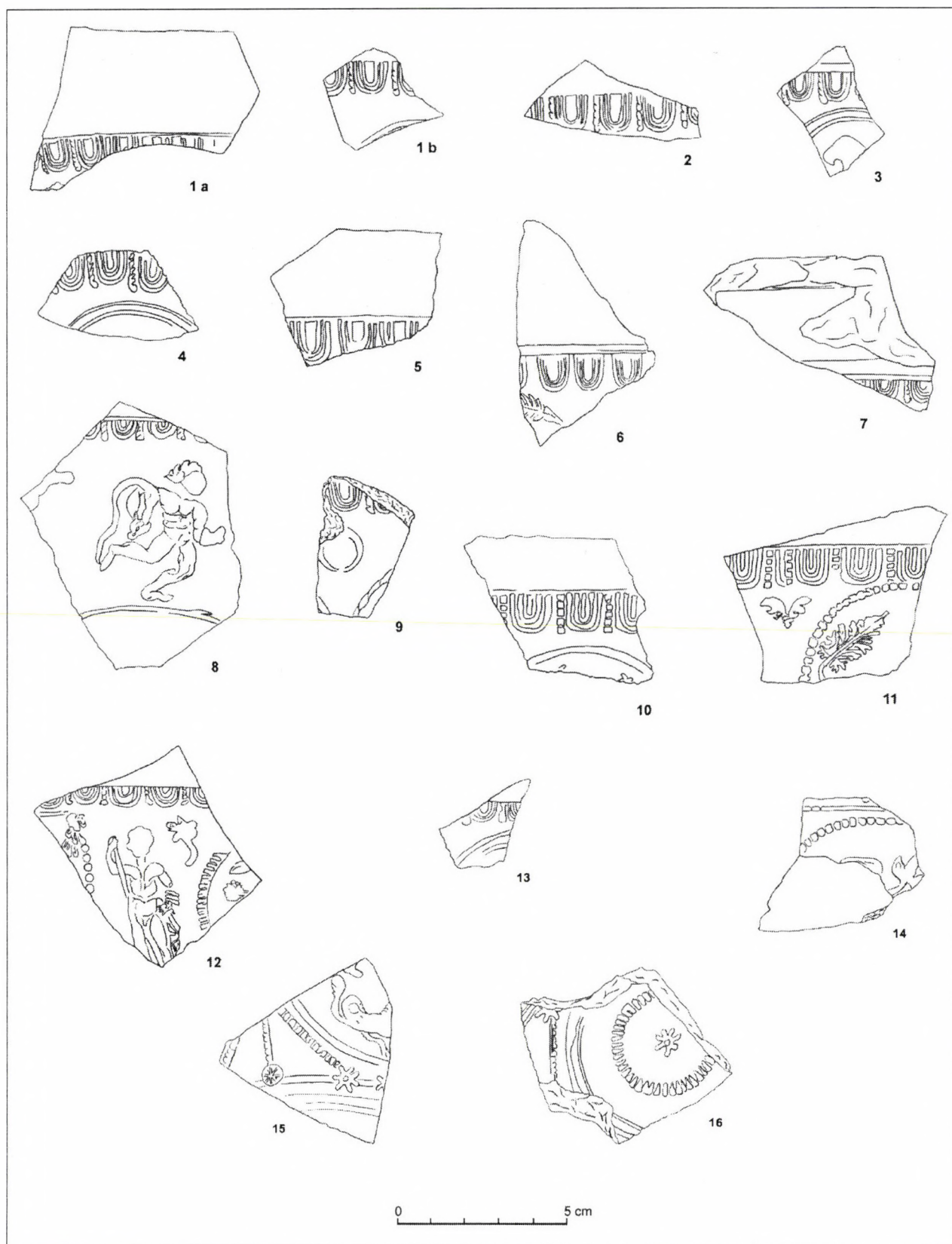

10. kép Közép-galliai reliefes terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 10 Aus Sárvár und Umgebung, mittलगallische reliefverzierte Terra sigillaten

Közép-Gallia/Lezoux					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
390	9. kép 19	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 2), alatta tagolt félkörív (F 40), benne nyúl balra (O. 2116), tetején egy-egy asztragalosz (CGP Fig. 47, 41), melyből a félkörív mellett függőleges gyöngysor indul ki.	Cinnamus	
391	9. kép 17	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja függőlegesen, mellette egy-egy asztragalosz (CGP Fig. 47, 41), ill. egy ferdén tagolt dísztag (CGP Fig. 47, 4), körgyűrű, benne jobbra lépő férfi és nővényi motívum (CGP Fig. 47, 32).	Cinnamus	
392	9. kép 12	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 47, 2).	Cinnamus	
393	9. kép 2	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 47, 2), alatta gyöngysor, a reliefmezőben nagyméretű levélmotívum, ill. balra tekintő madár.	Cinnamus	
394	9. kép 14	Drag. 37	A reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, egyikben medaillonban jobbra álló, hátratekintő madár, alatta ferdén tagolt dísztag, mellette szakállas férfifej (O. 1214), alatta balra álló, hátratekintő madár (O. 2297), alatta dísztaggal (CGP Fig. 47, 18 = Q 58).	Cinnamus	
395	9. kép 20	Drag. 37	Kettős körből álló medaillonban posztamensre támaszkodó Venus (O. 322).	Cinnamus, Doeccus	
396	10. kép 13	Drag. 37	Kettős körből álló medaillonban posztamensre támaszkodó Venus (O. 322), levélmotívum.	Cinnamus, Doeccus	
397	10. kép 4	Drag. 37	Vaddisznót letámadó oroszlán balra (O. 1491), előtte balra futó medve (O. 1627), elszórtan levelekkel.	Cinnamus, Paullus	
398	10. kép 8	Drag. 37	Tojásfüzér hullámvonallal (CGP Fig. 33, 2 = B 47), alatta kettős félkörgyűrűből álló félkörív asztragalossal (CGP Fig. 33, 7), benne oroszlán jobbra (O. 1518), a reliefmezőt gyöngysor tagolja.	Criciro	
399	10. kép 7	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 33, 2), levélmotívum.	Criciro	
400	10. kép 16	Drag. 37	Kettős sipot fújó férfiak jobbra (O. 611)?.	Divixtus?	
401	8. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 24, 1) gyöngysorral.	Docilis	
402	10. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 44, 1), alatta nagyméretű levélmotívum nyéllal (CGP Fig. 44, 39)?.	Doeccus	
403	10. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 44, 2) „gyöngysorral”, a reliefmezőt gyöngysor tagolja, végén 9 szirmú rozettával (CGP Fig. 44, 4), mellette levélmotívum töredéke.	Doeccus	
404	10. kép 12	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 44, 1) gyöngysorral, kettős körből álló medaillon töredéke, benne női alakkal.	Doeccus?	

Közép-Gallia/Lezoux					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
405	8. kép 1	Drag. 37	A reliefmezőt hullámvonal tagolja, végén rozettával (CGP Fig. 10, 24), asztragalosz, levél, körgyűrűs rozetta (CGP Fig. 10, 11).	Ioenalis	
406		Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral, alatta csigamotívum, ill. balra lépő oroslán? töredéke (O. 1425).	Ioenalis? Advocisus?	
407	8. kép 8	Drag. 37	Levélmotívumból, mákfejből és rozettából álló dísztag (L 2).	Iullicus, Cinnamus, Quintilianus	
408	8. kép 11	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke gyöngysorral, futó oroslán jobbra (O. 1389).	Iustus	
409	8. kép 12	Drag. 37	Kettős levélmotívum (CGP Fig. 27, 2 = G 88).	Lactucissa	
410	8. kép 15	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke gyöngysorral, hármas levél (G 97), mellette emberábrázolás (O. 0529)?.	Lactucissa	
411	8. kép 16	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 30, 1 vagy 27, 2).	Lactucissa, Paternus	
412	10. kép 20	Drag. 37	Hullámvonal, felette egymásba kapcsolódó félkörívekben hátratekintő madár balra (O. 2297)?, alatta körgyűrű töredéke, benne madárral?.	Mercatus?	
413	8. kép 22	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 30, 3), alatta kettős körből álló medaillonban sas (O. 2183), mellette mindkét oldalon szőlőkacs.	Paternus	
414	8. kép 23	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 30, 3), alatta vízszintes hullámvonal, a reliefmezőben függőleges hullámvonal, tetején rozettával (CGP Fig. 30, 5 = C 281), ill. levéllel (CGP Fig. 30, 14 = K 37), a mellette lévő mezőben emberábrázolás?.	Paternus	
415	8. kép 19, 21	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 30, 1), a reliefmezőt függőleges gyöngysor tagolja, szőlőkacs motívum levéllel (M 2).	Paternus	
416	8. kép 24	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 30, 3), alatta ember- vagy állatábrázolás.	Paternus	
417	8. kép 25	Drag. 37	Indamotívum töredéke, nagyméretű levél (CGP Fig. 30, 22), mellette kisméretű rozetta (CGP Fig. 30, 26 = C 194).	Paternus	
418	8. kép 18	Drag. 37	Tojásfüzér (B 32), alatta delfin (O. 2393), ill. asztragalosz (R 22).	Pugnus	
419	8. kép 17	Drag. 37	Tojásfüzér (CGP Fig. 45, 2) gyöngysorral, alatta növényi ornamentika (G 8), kisméretű körgyűrű (CGP Fig. 45, 7).	Pugnus	
420	8. kép 5	Drag. 37	A reliefmezőt hullámvonal tagolja metopékra, melyet 7 szirmú rozetta (CGP Fig. 17, 7) és asztragalosz (CGP Fig. 17, 13) tagol, a köztes mezőben alul rozetta (CGP Fig. 17, 5), felette dísztag tritonnal (CGP Fig. 17, 10 = P 80). Vö. CGP Pl. 69, 9.	Quintilianus	

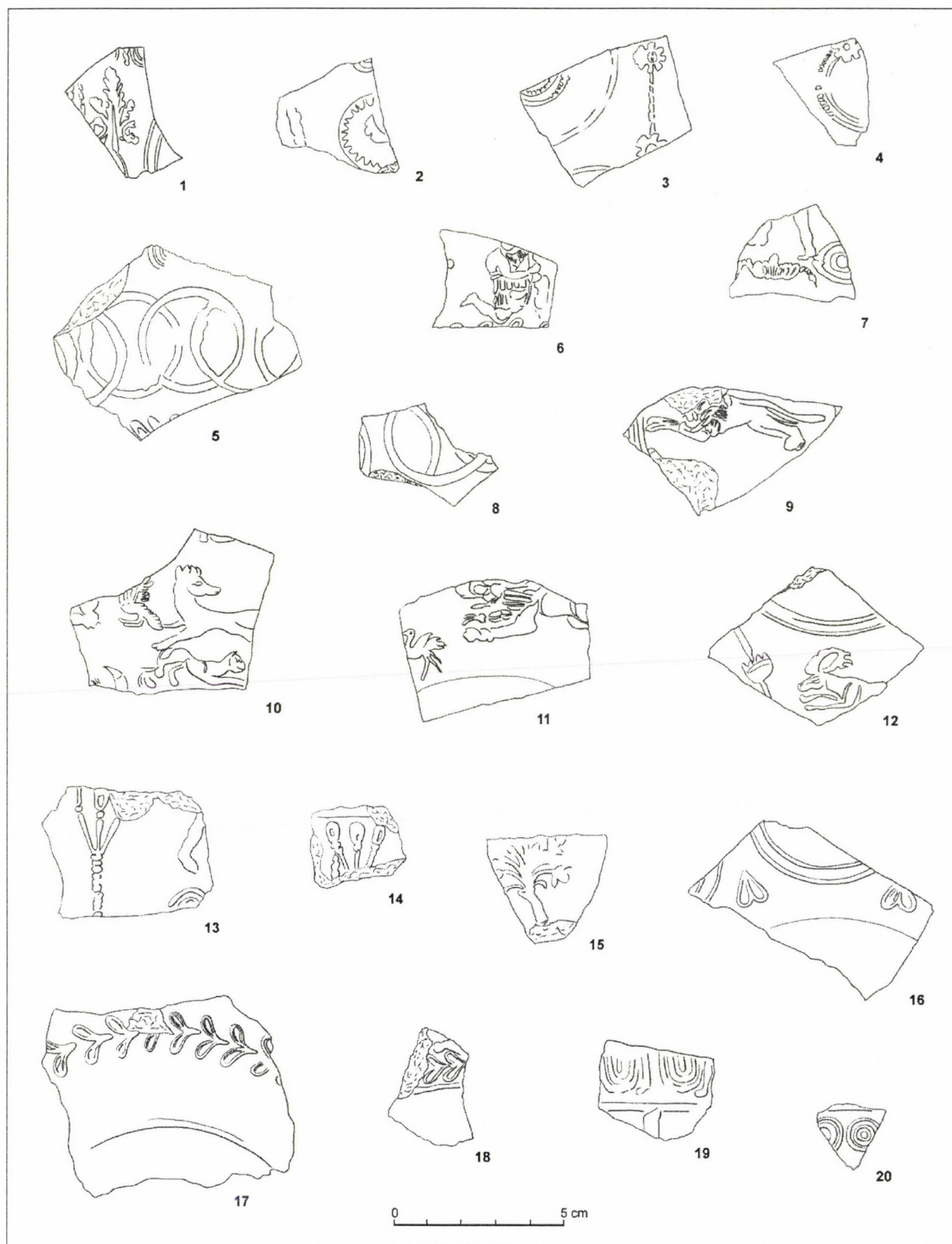
Közép-Gallia/Lezoux					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
421	8. kép 6	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 17, 5), alatta levélmotívum (CGP Fig. 17, 11), mellette körgyűrűben 7 szirmú rozetta (CGP Fig. 17, 27 = C 6).	Quintilianus	
422	8. kép 7	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 17, 5)?	Quintilianus	
423		Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral (CGP Fig. 42, 1), alatta kettős körből álló medaillon töredéke.	Small S potter?	
424	10. kép 14	Drag. 37	Tojásfüzér, hármáságú bojtban végződő köztet taggal, alatta gyöngysor, a reliefmezőt gyöngysor tagolja metopékra, a találkozási pontokban 6 szirmú rozettával, egyik mezőben kettős körgyűrűből álló félkörív, végén aszt- ragalossal, a másik mezőben növényi motívum.	Satto	
Közép-Gallia?					
425		Drag. 37	Ugró szarvas balra.		
426	10. kép 22	Drag. 37	Tojásfüzér gyöngysorral, lándzsát hajtó lovas jobbra (méretben megfelelő egyik műhely formakincsében sem fordul elő).		
Kelet-Gallia/Heiligenberg					
427	12. kép 20	Drag. 37	Három tagból álló koncentrikus körgyűrűk.		
Rheinzabern					
428		Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 38), alatta állatábrázolás? töredéke.		
429		Drag. 37	Tojásfüzér, alatta kettős körből álló medaillon töredéke.		
430	12. kép 2	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke, alatta tagolt körgyűrűből álló medaillon.		
431	11. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 3), alatta körgyűrű töredéke (R-F K 3)?		
432	11. kép 4	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 11), alatta kettős körből álló medaillon töredéke (R-F K 19).	Attilus, Marcellus, Augustalis, Primitvus I, Ware A mit O. 382.383	
433	11. kép 6	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 68), alatta fel nem ismerhető motívum.	Augustinus I	
434	11. kép 11	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 3), alatta gyöngysorból álló félkörív (R-F KB 95), benne levélmotívum (R-F P 77), ill. kettős levélke (R-F P 145).	B F Attoni	
435		Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 1)?	B F Attoni, Cerialis I, IV, V, Avernicus-Lutaeus, Comitialis I, Belus I	

11. kép Rheinzaberni reliefes terra sigillaták Sárvár környékéről
Abb. 11 Aus Sárvár und Umgebung, Rheinzaberner reliefverzierte Terra sigillaten

Rheinzabern					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
436	11. kép 7	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 1).	B F Attoni, Cerialis I, IV, V, Avernicus-Lutaevus, Comitialis I, Belus I	
437	11. kép 9	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 25), alatta kisméretű körgyűrű (R-F O 142), alatta mindkét oldalon körgyűrűből álló medaillonok töredékei.	Belsus II, Ware mit E 25/26, Attilus	
438	12. kép 18	Drag. 37	Kettős levélből álló zárófríz (R-F R 34).	Cerialis I, V, Comitialis I, Belsus I, Mammilianus	
439	11. kép 8	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 44), alatta jobbra futó férfi, kezében ostorral (R-F M 202).	Cobnertus III, Mammilianus, Julius I, Reginus II, Lupus I, Primitivus II, Regulinus	
440	12. kép 9	Drag. 37	Kettős körből álló medaillon töredéke, benne balra futó oroszlán (R-F T 8).	Cobnertus III, Mammilianus, Julius I, Reginus II, Lupus I, Primitivus II, Regulinus	
441	11. kép 12	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 2), alatta a reliefmezőben maszkon álló Mars (R-F M 76), mellette tagolt körgyűrű töredéke (R-F K 48), benne Triton (R-F M 104), ill. nyeles levélmotívum (R-F P 99), a reliefmezőt gyöngysora tagolja (R-F O 258) levélfrízzel (R-F KB 123).	Comitialis II	
442	11. kép 1 a-b	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 25).	Comitialis IV, Belsus II, Castus, Respectus, Florentinus, Ware E 25/26, Firmus II, Belsus III, Pupus-Juvenis II, Atto, Attilus, Ware B.	
443	11. kép 2	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 25).	Comitialis IV, Belsus II, Castus, Respectus, Florentinus, Ware E 25/26, Firmus II, Belsus III, Pupus-Juvenis II, Atto, Attilus, Ware B.	
444	11. kép 14	Drag. 37	Gyöngysorból álló félkörív (R-F KB 95), delfin jobbra (R-F T 193).	Comitialis VI, Castus, Respectus, Ware E 25/26	

Rheinzabern					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
445	12. kép 1	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 25), kettős körből állókörgyűrű töredéke, mellette levélmotívum (R-F P 75a).	Comitalis VI, Ware E 25/26, Florentinus, Atto, Attilus	
446	12. kép 16	Drag. 37	Kettős körből álló körgyűrűk töredékei (R-F K 20), közöttük levélmotívum (R-F P 141).	Comitalis VI, Ware E 25/26	
447	12. kép 4	Drag. 37	Kettős tagolt körből álló körgyűrű töredéke (R-F KB 138) rozettával (R-F O 48).	Firmus II, Reginus II, Julius I, Ware anschliessend Reginus II, Julius I, Lupus	
448	11. kép 3	Drag. 37	Tojásfüzér (R-F E 27), alatta kettős körből álló medaillonban (R-F K 19a) emberábrázolással?.	Helenius?	
449	12. kép 6	Drag. 37	Térdeplő harcos (R-F M 211).	Janu I, B F Attoni, Cerialis I, V, Cerialis Ware A, Comitalis II, Belsus I, Reginus II, Reginus II-Virilis, Augustinus I, Lucanus, Ware E 8.	
450	12. kép 11	Drag. 37	Strucc balra (R-F T 222), mellette jobbról oroszlán balra (R-F T 2).	Janu I, Cerialis I, II, IV, V, Avernicus-Lutaeus, Cerialis Ware B, Comitalis I	
451		Drag. 37	Öztehén (R-F T 106)?.	Janu I, Cerialis I, II, IV, V, Avernicus-Lutaeus, Comitalis I, Verecundus II	
452	11. kép 16	Drag. 37	Gyöngysor (R-F O 246) rozettával (R-F O 51), kettős körből álló medaillonban (R-F KB 74) tagolt körgyűrű (R-F K 33), közepén rozettával (R-F O 51).	Janu II	
453	11. kép 15	Drag. 37	Egymást keresztező gyöngysorok, végükön 7 szírmű rozettával (R-F O 51), ill. tagolt körlappal (R-F O 72), mellette körgyűrűben viziló (R-F T 190c).	Janu II	
454	12. kép 14	Drag. 37	Mákfejmotívum töredéke (R-F P 116).	Janu II, Cerialis I, Mammiianus, Firmus I, Pupus-Juvenis, Reginus II, Victorinus, Attilus, Augustalis, Regulinus	
455	12. kép 8	Drag. 37	Egymásba kapcsolódó körgyűrűk (R-F K 11).	Julius I, Julius II-Julianus I, Victorinus II, Perpetuus	

12. kép Rheinzaberni (1–8), kelet-galliai (20) és westerndorfi (19) terra sigillaták Sárvár környékéről
 Abb. 12 Aus Sárvár und Umgebung, 1–8: Rheinzaberner; 20: ostgallische und 19: Westendorfer Sigillaten

Rheinzabern					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
456	12. kép 5	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke, alatta egymásba kapcsolódó körgyűrűk (R-F K 11), alatta fríz töredéke.	Julius I, Julius II-Julianus I, Victorinus, Perpetuus	
457	12. kép 3	Drag. 37	Tagolatlan körgyűrű töredéke, benne tagolt kettős körgyűrű, mellette rozet-tával (R-F O 48) tagolt függőleges gyöngysor.	Julius I, Ware E 8, Ware anschliessend Julius I-Reginus II-Lupus	
458	11. kép 5	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 62).	Mammilianus I, Firmus II, Reginus II, Lupus, Pervincus	
459	12. kép 13	Drag. 37	Mákfejmotívum (R-F P 116), ill. csigavonalmotívum (R-F O 152)?.	Mammilus?	
460	12. kép 10	Drag. 37	Tojásfüzér töredéke (R-F E 11)?, alatta balra tekintő, felemelt szárnyú madár (R-F T 243), balra futó, hátratekintő öztehen (R-F T 106), nőstény oroszlán jobbra (R-F T 35b).	Primitivus I	
461	12. kép 12	Drag. 37	A reliefmezőt függőleges vonal tagolja, melyet négyágú koronázattal fedett dísztag (R-F O 113) tagol, mellette kettős körből álló medaillon (R-F K 19), alatta szarvas balra (R-F T 96b).	Primitivus I	
462	12. kép 7	Drag. 37	Balra lépő Amor (R-F M 110a), alatta levélkehely (R-F P 112), mellette kis-méretű kettős körgyűrű.	Reginus I	
463	12. kép 15	Drag. 37	Faábrázolás (R-F P 3).	Reginus I, Conbertus I, B F Attoni, Cerialis I-V, Avernicus-Lutaevus, Cerialis B, Comitialis I, II, IV, VI, Pupus-Juvenis II, Julius I, Lupus, Lucanus, Belsus I, Ware mit E 25/26.	
464	12. kép 17	Drag. 37	Kettős levelekből álló zárófríz (R-F P 38).	Reginus II	
465		Drag. 37	Tagolt, kettős körgyűrű töredéke (R-F K 54).	Ware anschliessend an Reginus II-Julius I-Lupus, Primitivus I	
Westendorf					
466	12. kép 19	Drag. 37	Tojásfüzér (Gabler-Kellner E 10).	Helenius	
Dél-Gallia					
467-484		Drag. 37	Peremtöredék.		
485-486		Drag. 37	Alj-talgyűrű töredék.		

Dél-Gallia/Közép-Gallia					
Sorszám	Ábraszám	Forma	Leírás	Mester	Másodlagos nyom
487	4. kép 1	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredék.		
Közép-Gallia					
488–520		Drag. 37	Peremtöredék.		
521	3. kép 11	Drag. 37	Peremtöredék névbélyeggel (—) VSMVSF.	Cintusmus	
522	4. kép 6	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
523	4. kép 4	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		Alján graffito.
524	4. kép 2	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
525–530		Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
531	4. kép 5	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
532		Drag. 37	Aljtöredék.		
533		Drag. 37	Talpgyűrűtöredék.		
Rheinzabern					
534–551		Drag. 37	Peremtöredék.		
552	4. kép 3	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke, belül körbefutó sekély hornyolás		
553	4. kép 8	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
554	4. kép 7	Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
555–556		Drag. 37	Alj-talpgyűrű töredéke.		
557–558		Drag. 37	Talpgyűrűtöredék.		
559–560		Drag. 37	Aljtöredék.		
Rheinzabern/Westerndorf					
561		Drag. 37	Peremtöredék.		
562		Drag. 37	Talpgyűrűtöredék.		
563		Drag. 37	Aljtöredék.		

IRODALOM

BERNHARD 1981

H. BERNHARD, *Zur Diskussion um die Chronologie Rheinzaberner Relieftöpfer*. Germania 59 (1981) 79–93.

BITTNER 1986

F.-K. BITTNER, *Zur Fortsetzung der Diskussion um die Chronologie der Rheinzaberner Relieftöpfer*. BVbl 51 (1986) 233–259.

CGP

J. A. STANFIELD-SIMPSON, *Central Gaulish Potters*. London 1958.

DAF 6

La terre sigillée gallo-romaine. Documents D'Archéologie Française N 6. Paris 1986.

GABLER 1974

D. GABLER, *Sigillaten auf dem Gebiet des Palatiums von Gorsium*. ARegia XIII (1974) 9–68.

GABLER 1975

D. GABLER, *Der Einfluss der südgallischen Sigillaten auf die pannonischen Töpfereien*. AV XXVI (1975) 148–157.

GABLER 1982

D. GABLER, *Die südgallischen Sigillaten in Pannonien. Einige Besonderheiten ihrer Verbreitung*. Acta RCRF 21–22 (1982) 49–62.

GABLER 1986

D. GABLER, *Terra sigillata im Töpferviertel von Poetovio*. AV XXXVII (1986) 129–168.

- GABLER 1991 D. GABLER, *Römische Straßenstation von Sárvár*. ComArchHung 1991, 39–84.
- GABLER 1997 D. GABLER, *Die römische Straßenstation von Sárvár und ihre Vorgängerbauten aus dem 1. Jahrhundert n. Chr.* Carnuntum Jb 1997 (1998) 23–82.
- GABLER—KELLNER D. GABLER—H.-J. KELLNER, *Die Bildstempel von Westerndorf II. Helenius und Onniorix*. BVbl 58 (1994) 185–270.
- HERZOG 1992 E. HERZOG, *Graffiti auf Keramik aus dem römischen Donaukastell Schlögen in Oberösterreich. Eine Ergänzung zur Sonderausstellung „Vor 2000 Jahren notiert – Instrumenta Inscripta Latina“ im Römermuseum „Kastell Boiotro“ zu Passau*. Passau. 1992.
- HOFMANN B. HOFMANN, *Oves et marques de potiers de Banassac (fouilles 1961–1964)*. Acta RCRF VIII (1966) 23–44.
- KARNITSCH P. KARNITSCH, *Die Reliefsigillata von Ovilava*. Linz 1959.
- KNORR, Aislingen R. KNORR, *Die Terra-Sigillata-Gefäße von Aislingen*. Jahrbuch des historischen Vereins Dillingen 25 (1912) 316–392.
- KUZMOVÁ 1997 K. KUZMOVÁ, *Terra sigillata im Vorfeld des Nordpannonischen Limes (Südwestslowakei)*. ArchSlov Fontes XVI. 1997.
- MEES 1994a A. W. MEES, *Zur Gruppenbildung Rheinzaberner Modelhersteller und Ausformer*. Jahresbericht Augst/Kaiser Augst 1994, 227–237.
- MEES 1994b A. MEES, *Potiers et moulistes. Observations sur la chronologie, le structures et la commercialisation des ateliers de terre sigillée décorée*. Société Française d'étude de la Céramique Antique en Gaule. Actes du Congrès de Millau 12–15 Mai 1994 (Marseille 1994) 19–41.
- MEES 1995 A. W. MEES, *Modellsignierte Dekorationen auf südgallischer Terra Sigillata*. Stuttgart 1995.
- O. F. OSWALD, *Index of Figure Types on terra Sigillata (Samian Ware)*. The Annals of Archaeology and Anthropology. Univ. Press Liverpool 1936–1937, rep. London 1964.
- O.C. A. OXÉ-H. COMFORT, *Corpus Vasorum Arretinorum. Shapes and Chronology of Italian Sigillata*. Antiquitas 3. Bonn 1968.
- PLANCK D. PLANCK, *ARAE FLAVIAE I, Neue Untersuchungen zur Geschichte des römischen Rottweil*. Stuttgart 1975.
- R—F H. RICKEN—CH. FISCHER, *Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rheinzabern*. Bonn 1963.
- ROGERS G. ROGERS, *Poteries sigillées de la Gaule centrale I. Les motifs non figurées*. XXVIII. Suppl. à Gallia. Paris 1974.
- SCHINDLER-KAUDELKA E. SCHINDLER-KAUDELKA, *Italische Terra sigillata aus Falvia Solva*. FÖ 33 (1994) 357–391.
- WEBER-HIDEN 1996 I. WEBER-HIDEN, *Die reliefverzierte Terra sigillata aus Vindobona. Teil 1 Legionslager und canabae*. W.A.S. Wien 1996.

EINE TERRA SIGILLATA-PRIVATSAMMLUNG AUS SÁRVÁR UND UMGEBUNG

Auszug

Die Stücke der Privatsammlung befinden sich im Besitz von Albert Béky, ihre Bewertung wird sehr dadurch erschwert, daß die Fragmente ohne genauere Fundumstände aufgearbeitet werden mußten. Die Stücke sind mehrjähriger Sammeltätigkeit zu verdanken und können einerseits von „Feldbegehungen“ nach dem Pflügen und andererseits aber aus dem

Tausch von Amateursammlern stammen. Bei der Fundortnennung kann die Bezeichnung „Sárvár und Umgebung“ hypothetisch verwendet werden, bei einigen Stücken können fernerliegende Fundorte auch in Frage kommen. Die Sammlung ist nicht als ein geschlossenes Fundmaterial zu bewerten und eignet sich nicht für siedlungsgeschichtliche Folgerungen,

der Herkunftsort und Charakter der Stücke sind ungewiß, und die Fragmente sind nur in sich selbst zu interpretieren.

Die 563 Stücke geben die maximale Stückzahl an, einige Fragmente gehören mit Sicherheit zusammen, aber weil ihre Herkunft unsicher ist, werden sie gesondert aufgeführt.

260 Fragmente des Materials können zu den Reliefwaren gerechnet werden, 163 von ihnen weisen tatsächliche Verzierung auf, die restlichen sind Boden- bzw. Randfragmente; die übrigen 303 verteilen sich auf Fragmente unverzierter Schälchen, Schalen und Teller.

1. Reliefwaren

a) Südgallien: Die frühesten Stücke der reliefverzierten Terra sigillata tauchen seit dem letzten Drittel des 1. Jahrhunderts n. Chr. in der Sammlung auf; sie stammen aus südgallien, aus den Werkstätten von La Graufesenque und Banassac. Die Zugehörigkeit zu der zeitlich für früher gehaltenen Form Drag. 29 läßt sich nicht mit Sicherheit feststellen, aber die Fragmente der späteren Form, Drag. 37, sind häufig. Die Nachfrage nach den südgallischen Reliefsigillaten wuchs entsprechend den allgemeinen pannonischen Tendenzen (GABLER 1982, 50–52) mit Beginn der Herrschaftszeit Domitians, und wurden sie zur Zeit Trajans allgemein beliebt.

b) Mittelgallien: Den größten Teil (49,6%) in der Privatsammlung bilden die Gefäße aus der Werkstatt des mittelgallischen Lezoux, womit sie sich grundsätzlich von der Zusammensetzung des Grabungsmaterials der Straßenstation unterscheiden (GABLER 1991, 73; GABLER 1997, 49). Die Mehrzahl der Fragmente kann nur schwer aufgrund des Motivschatzes einem konkreten Meister zugesprochen werden, es gibt viele Töpfer, die nur mit einem Gefäß vertreten sind. Namensstempel sind nur auf drei Reliefstücken zu lesen. Der Name Cinnamus (GABLER 197, Taf. 8, 5) bzw. Albucius ist im Relieffeld zu lesen, sie sind also als Verfertiger der Formschale zu betrachten. Als Formschalenhersteller des Gefäßes, auf dessen Randfragment die Stempel (—) VSMVSF zu sehen ist und die vermutlich von Cintusmus als dem faktischen Hersteller des Stückes stammt, kommt nach unseren heutigen Kenntnissen Albucius, Cinnamus oder Criciro in Frage (MEES 1994b, Liste 2).

Im Material der Straßenstation finden sich ausschließlich antoninische Stücke, die Sammlung aber enthält auch Gefäße der später, zwischen 170 und 190 n. Chr. arbeitenden Meister, auch wenn ihr Anteil wegen der großen Zahl von Cinnamus Erzeugnissen weniger hoch ist.

Die charakteristischste Verzierung der Stücke der mittelgallischen Werkstatt ist die Metope-Gliederung (28 St.). Die kleineren Werkstätten schätzten den traditionell zu nennenden Metopenstil, wogegen sich das größere Kreativität verlangende Rankenblatt (7 St., Cinnamus [Paullus], Pugnus, Docilis) bzw. die offene Bildszene (3 St., Cinnamus, Paternus) eher bei den Produkten größerer Werkstätten verfolgen läßt (WEBER–HIDEN 1996, 33).

c) Heiligenberg: Mit dieser ostgallischen Werkstatt, über die wir nur sehr mangelhafte Kenntnisse haben, kann ein einziges Fragment in Zusammenhang gebracht werden. Im Gebiet des publicum portorium Illyrici sind bisher nur vereinzelte Vorkommen zu registrieren (GABLER 1986, 131–132; KUZMOVÁ 1997, 20–21).

d) Rheinzabern: Der Anteil der Rheinzaberner Waren (26,2% der Reliefwaren) ist in der Privatsammlung gegenüber dem Ausgrabungsmaterial bedeutend, der größere Teil von ihnen kann erst nach den Markomannenkriegen in das Gebiet gelangt sein. Die Gebäude der Straßenstation sind jedoch nach D. Gablers Beobachtungen nicht auf später zu datieren (GABLER 1991, 73; GABLER 1997, 49–50). Ein größerer Teil der Rheinzaberner Stücke stammt demnach nicht aus der unmittelbaren Umgebung des Fundortes. Das Übergewicht der severischen Periode in der Sammlung entspricht aber den allgemeinen pannonischen Tendenzen.

e) Westerdorf: Ein einzelnes Fragment mit dem charakteristischen Eierstab des Helenius vertritt diese Werkstatt am Inn aus dem 1. Drittel des 3. Jahrhunderts.

2. Glatte Ware

Unter den glatten Waren kommen Erzeugnisse sämtlicher, in Pannonien vertretenen Werkstätten vor. Ihrer Funktion nach finden sich Schale/Schälchen (Drag. 35/36: Südgallien, Mittelgallien, Drag. 42: Südgallien), Tassen (Consp. 34 bzw. Consp. 43/44: Norditalien, Drag. 27: Südgallien, Drag. 33: Mittelgallien, Rheinzabern), Teller (Consp. 20: Norditalien, Drag. 18, 18/31, 31: Mittelgallien, Rheinzabern, Lud. Tb: Rheinzabern) und Reibschale (Drag. 38: Rheinzabern). Der regelmäßige Handel von Sigillaten nach Pannonien setzt mit den Erzeugnissen der norditalischen Werkstätten ein. Die in der Sammlung vorhandenen Stücke – selbst wenn ihr Anteil an den Waren der späteren Werkstätten gemessen verschwindend klein ist – weisen darauf hin, daß ein ständiger Bedarf nach solchen von der Zeit Vespasians ab bestand.

Durchgebohrte Löcher zur nachträglichen Verklammerung zerbrochener Gefäße wurden an einer Schale

Drag. 35/36 und zwei Tellern Drag. 18/31 beobachtet, an den teureren Reliefgefäßen kamen sie aber nicht vor. Spuren von sekundärem Brand bzw. Aschenverfärbung entdeckten wir an acht zumeist Rheinzaberner Fragmenten. Mit Ritzinschrift waren sieben Gefäße versehen. Aus ihrem Bedeutungsinhalt waren keine Informationen zu gewinnen, es fiel aber auf, daß sie nur an Tellern Drag. 18 und Drag. 18/31 vorkamen. Da es sich bei diesen Tellern um "Massenware" handelt, ist deshalb bei einer Analyse ihrer Funktion anzunehmen, daß der Eigentümer oder Benutzer sein Recht an diesem Gefäß durch sein eigenes Zeichen auszudrücken gedachte (HERZOG 1992, 1).

3. Zusammenfassung

Die Privatsammlung und das Ausgrabungsmaterial der Straßenstation an der Végh-Mühle von Sárvár

zeigen insofern Übereinstimmung, als das Vorkommen der Form Drag. 29 unter den südgallischen Reliefwaren gegenüber den früheren Vertreter Drag. 37 verschwindend gering ist, sowie die Westerndorfer von den späten Sigillata-Produktionsstätten in der Ausgrabung völlig fehlt und auch in der Privatsammlung nur mit einem vereinzelt Fragment vertreten ist.

Der Unterschied zeigt sich in den unterschiedlichen Anteilen der einzelnen Werkstätten (in der Sammlung mittelgallisches und in der Ausgrabung südgallisches Übergewicht), der sich daraus ergibt, daß sie sich zeitlich nicht völlig decken; im analysierten Material finden sich, abweichend von der Ausgrabung, auch die nach den Markomannenkriegen importierten Erzeugnisse der mittelgallischen und Rheinzaberner Töpfer.

F. Horváth
MTA Régészeti Intézete
Budapest
Úri u. 49

